

Всеукраїнська загальнополітична і літературно-художня газета

КРИМСЬКА

СВІТЛИЦЯ

<http://svitlytsia.crimea.ua>

№ 34 (1711)

П'ятниця, 24 серпня 2012 р.

Видається з 31 грудня 1992 р.

Ціна договірна

З ДНЕМ НЕЗАЛЕЖНОСТІ, ВІТЧИЗНО!

ПРАПОР УКРАЇНИ

Вже скільки закривавлених століть
Тебе, Україно, імені лишали...
Тож встаньмо, браття, в цю урочимість:
Внесіть прапор вільної Держави!
Степів таврійських і карпатських гір
З'єднався колір синій і жовтавий.
Гей, недругам усім наперекір —
Внесіть прапор вільної Держави!
Ганьбив наш прапор зловорожий гнів,
Його полотна в попелі лежали...
Але він знов, як день новий, розцвів,
Внесіть прапор вільної Держави!
Повірмо в те, що нас вже не збороть,
І долучаймось до добра і слави.
Хай будуть з нами Правда і Господь —
Внесіть прапор вільної Держави!

Вадим КРИЩЕНКО

ЗНАТИ
ДЕРЖАВНУ
МОВУ —
ЛОГІЧНА
І ЕТИЧНА
НЕОБХІДНІСТЬ!

стор. 4

ДЖЕРЕЛА

СКОВОРОДА
ЯК ДЗЕРКАЛО
УКРАЇНИ

стор. 6

ПОЕТ І ЧАС

ІВАН ДРАЧ
ФЕСРІЧНА
ТРАГЕДІЯ
«НІЖ У СОНЦІ»

стор. 9

СВІТЛИЧАНИ НА СТОРОЖІ СВЯТИНІ

23 серпня Україна святкує День державного прапора. Може, тут є певний збіг обставин, а може це й не випадковість... Знаю в Україні лише дві родини, які вшановують державний прапор практично щодня. І ці родини «світличанські» — Семененків зі Щорса (Чернігівська область) і Супрунів із Старого Криму (АРК). Павло Дмитрович Семененко був першим рухівцем Щорса, він піднімав і грудьми захищав цей прапор ще в 1990 році. Синьо-жовте знамено і тепер у нього на обійсті — як символ незнищенності українства. В цей день Павло Дмитрович вітає усіх наших читачів, а особливо колишнього моряка Олексія Супруна та його дружину Людмилу — саме за таке ж шанобливе ставлення до національного прапора.

А кримчанин Олексій Супрун сказав мені учора по телефону: — В останньому номері «Кримської світлиці» прочитав статтю про колишнього десантника Василя Рижука і про молодого боксера Олександра Усика з Сімферополя. І подумав: прапор у садибі Семененків, козацький оселедець Усика і його гопака на ринзі після переможного двобою, сотні кілометрів чорнобривців, висаджених вздовж волинських трас колишнім десантником Василем Рижуком, — є для мене свідченням того, що Україна була, є і буде! І ніяка сила вже не зможе її знищити. Я також вітаю усіх цих славних людей, усіх читачів «Кримської світлиці», усіх наших громадян з Днем незалежності України!

Сергій ЛАЩЕНКО

ПАТРІОТИЧНИЙ «СПЕЦНАЗ» — ЦЕ РЕАЛЬНО!

Оксана Левкова

Якось у газеті «День» звернув увагу на статтю Вікторії Скуби «Потрібен гуманітарний спецназ». Там було чимало цікавого. Скажімо, один з найвідоміших українських фахівців у сфері інформаційних технологій та інформаційних операцій професор Георгій Почепцов радив інвентаризувати весь спектр можливостей, яким досягається вплив. Він проінформував читачів про появу таких новітніх термінів, як «гуманітарний спецназ» та «креативний спецназ». Подумалося: деякі наші громадські організації фактично таким «спецназом» і є. Ось тільки про їхню роботу загал майже нічого не знає, або знає дуже мало. Але робота цих подвижників заслуговує на схвалення суспільством, а досвід їхніх організацій вартий того, щоб його вивчали і переймали. Для прикладу можна взяти київську організацію «Не будь байдужим!». Пропоную читачам розмову з її лідером — Оксаною Левковою.

Зазначу лише, що відбулася вона ще до підписання президентом нового мовного закону. Не виключаю, що тепер діапазон ефективних дій дещо звужиться. І все одно, вважаю, що більшість із сказаного Оксаною, залишиться актуальним. А установки на активність, взагалі, не застаріють ніколи.

— Пані Оксано, досвід вашої організації є чималим — вже сім років... Ви не розчарувалися в самій ідеї? Наскільки ефективними можуть бути зусилля маленької групи людей? — Вони можуть бути дуже ефективними. Причому, у наш час

протестні акції знову стають затребуваними. І дуже прикро, що більшість людей навіть не здогадуються, на яких рівнях можна протестувати. Вони не здогадуються, що можна писати листи в прокуратуру, СБУ, можна закидати факсами якимсь міністер-

ство, якщо воно не робить того, що повинно робити. Останнє є дуже примітивною, але дієвою акцією. Якщо громадська організація не може пролобіювати якимсь питанням, вона просить одnodумців з усієї України закидати факсами це міністерство. Уявіть собі: факси починають приходити з двадцяти регіонів України! Тоді в міністерстві починається системна криза, у чиновників закінчується папір... І вони вимушені робити те, що їм належить робити по закону. Якщо водій маршрутки Київ-Хмельницький або Одеса-Кіровоград палять у салоні, то йому треба нагадати закон, який забороняє це робити. Якщо його не цікавить здоров'я дітей, які вимушені дихати тютюновим димом, то нехай його зацікавить закон! А люди навіть не здогадуються, як багато можна зробити на побутовому рівні. У нас є чимало вчителів українських шкіл, які в позаурочний час розмовляють з учнями російською. І з цим треба щось робити.

(Закінчення на 3-й стор.)

ЗАСНОВНИКИ:
Міністерство культури і туризму України,
Всеукраїнське товариство «Просвіта» імені Тараса Шевченка,
трудоий колектив підприємства «Об'єднана редакція газети «Кримська світлиця»

За вагомий внесок у справу українського національного відродження, розбудову та зміцнення Української держави редакція газети "Кримська світлиця" нагороджена медаллю Всеукраїнського товариства "Просвіта"

"БУДІВНИЧИЙ УКРАЇНИ"

Головний редактор
Віктор КАЧУЛА

Газета зареєстрована Міністерством юстиції України
Регістраційне свідоцтво КВ № 12042-913ПР від 30.11.2006 р.
Індекс: 90269

Редакція не завжди поділяє думки авторів публікацій, відповідальність за достовірність фактів несуть автори.
Рукописи не рецензуються і не повертаються. Листування з читачами - на сторінках газети.
Редакція залишає за собою право скорочувати публікації і виправляти мову.

ТЕЛЕФОНИ:
головного редактора - (0652) 51-13-24
відділів - 51-13-25

АДРЕСА РЕДАКЦІЇ:
95006, м. Сімферополь, вул. Гагаріна, 5,
2-й пов., к. 13 - 14
e-mail: kr_svit@meta.ua
http://svitlytsia.crimea.ua
Друкарня: ТОВ «ВПК «Експрес-Поліграф» вул. Фрунзе, 47-б м. Київ, 04080
Тираж — 2000

ВИДАВЕЦЬ -
ДП «Національне газетно-журнальне видавництво»
Генеральний директор Олесь БІЛАШ
03040, м. Київ, вул. Васильківська, 1, тел./факс (044) 498-23-63
Р/р 37128003000584 в УДКСУ у м. Києві МФО 820019
код ЄДРПОУ 16482679
E-mail: vidavnictvo@gmail.com

ПРЕЗИДЕНТ ДОРУЧИВ ПІДГОТУВАТИ ПРОГРАМУ РОЗВИТКУ СЕВАСТОПОЛЯ

Президент України Віктор Янукович доручив місцевій владі Севастополя спільно з Кабінетом Міністрів, зокрема Міністерством економіки, підготувати Програму економічного, екологічного і соціального розвитку міста та включити її до Програми розвитку Криму до 2015 року.

Таке доручення він дав на нараді з активом міста, повідомляє прес-служба Глави держави.

«Я хотів би, щоб ви сис-

темно підходили до вирішення багатьох питань», - зазначив при цьому В. Янукович.

Глава держави висловив переконання, що Севастополь як місто, що має особливий статус, та як один із центрів відпочинку в АР Крим має активно розвиватися. Зокрема, на думку Президента, необхідно створити умови для економічного розвитку Севастополя, розвивати інфраструктуру міста та прилеглих до нього територій,

створити відповідні умови для відпочивальників.

«Сфери промисловості, сільського господарства, обумовлені географічним, і кліматичним розташуванням цього регіону, якраз формують головні стратегічні напрямки розвитку», - зазначив Президент, наголосивши, що має бути чіткий план забудови і розвитку міста.

«Необхідно розробити Генеральний план міста Севастополя і всіх прилеглих територій... Нам треба визначити пріоритети - що найважливіше, що необхідно зробити в першу чергу», - підкреслив Глава держави.

РОСІЙСКУ МОВУ ВИЗНАЛИ...

Дніпропетровська обласна рада прийняла рішення про визнання російської мови регіональною. Про це стало відомо на сесії Дніпропетровської обласної ради, передає кореспондент УКРІНФОРМУ.

«Дніпропетровщина історично є одним з найбільш багатонаціональних регіонів України. Вже декілька сторіч на нашій землі у мирі і злагоді живуть і працюють пліч-о-пліч українці, росіяни, білоруси, поляки, євреї, німці, молдавани, вірмени, греки, азербайджанці, грузини, загалом - люди 90 національностей», - підкреслив голова Дніпропетровської обласної ради Євген Удод.

Вирішено рекомендувати громадам області забезпечити розгляд питань із забезпечення права громадян на використання державної, російської, або інших мов, які будуть визнані як регіональні на відповідних територіях, у спілкуванні з органами місцевої влади, а також в отриманні освіти, офіційної інформації та низці інших адміністративних та соціальних питань.

Статус регіональної російська мова отрима-

ла в Севастополі, Запоріжжі, Красному Лучі (Луганська область), Херсоні, Харкові...

* * *

Болгарська організація «Товариство Кирила і Мефодія» обурена поведінкою депутатів міської ради Ізмаїла, котрі не заохотили надати болгарській мові статус регіональної.

Відповідний документ спершу відхилили в канцелярії міськради, а потім зачитане звернення не поставили на голосування, водночас надавши статус регіональної російській мові, аргументуючи це тим, що нею спілкуються більшість ізмаїльців.

«В Асоціації болгарських організацій обурені рішенням муніципальної влади Ізмаїла. Кажуть, що необхідні за новим мовним законом для впровадження мови як регіональної 10% етнічних болгар у місті є. Проте влада цим добре відомим фактом знехтувала», - заявляють в організації.

Втім, відступати болгар не збираються, і вже готують таке саме подання на наступну сесію. Також вони шукатимуть підтримки в Президента і парламенту. Якщо ж і це не матиме наслідків, то статус своєї мови будуть відстоювати в суді.

ТОЧКА ЗОРУ

Парад місцевих рад з оголошення російської мови регіональною, бійки і протистояння, що супроводжують цей процес - не єдині результати впровадження нового закону «Про засади державної мовної політики». Автор цих рядків уже відчув його дію у своїй роботі і на собі. Заяви низки урядовців, депутатів і кримського прем'єра Анатолія Могильова про те, що українській мові «нічого не загрожує», вже не теоретично, а насправду виявилися, як мінімум, порожніми політичними деклараціями. Загроза реально існує й ось цьому лише одне підтвердження.

Ще навесні звернувся до прес-служби Державного акціонерного товариства «Чорноморнафтогаз» з проханням, щоб вони надіслали свої прес-релізи не лише російською мовою, але й українською. Звернув їхню увагу, що офіційний сайт державного підприємства не має українськомовної версії. У прес-службі поставилися з розумінням і пообіцяли запустити українськомовне інтернет-представництво «Чорноморнафтогазу» з 1 липня нинішнього року.

За даними російської Вікіпедії (в українській сторінка «Чорноморнафтогазу» - маленька і застаріла), Державне акціонерне товариство «Чорноморнафтогаз» - складова частина паливно-енергетичного комплексу України та єдине підприємство в країні, яке самостійно проводить розвідку, освоєння і розробку родовищ нафти і газу в українському сек-

торі Чорного та Азовського морів, підготовку вуглецевої сировини, її транспортування і зберігання. «Чорноморнафтогаз» одним з найбільших бюджетотворних підприємств в Україні і найбільшим платником податків у Криму. Пакет акцій «Чорноморнафтогазу» у повному обсязі належить державній компанії НАК «Нафтогаз України», тобто державі.

На підприємстві працює близько трьох з половиною тисяч людей. Причому

чеш, то й не пиши про нас взагалі, обійдемося...

Подумав, може й справді, я вимагаю неймовірного, це ж не інститут мовознавства, тут працюють серйозні чоловіки з мозолястими руками, що пахнуть нафтою і морською водою і розмовляють вони не завжди літературною мовою? Та й, можливо, українськомовна інформація від цього «гіганта нафто-газо-видобутку-переробки-транспортування-зберігання» потрібна лише мені? Але

ЗАКОН У ДІЇ -

ДЕРЖАВНЕ ПІДПРИЄМСТВО БЕЗ ДЕРЖАВНОЇ МОВИ?

му, це не лише кримчани, але й жителі інших регіонів України. За словами радника голови правління компанії Романа Яремійчука, більшість фахівців «Чорноморнафтогазу» - українськомовні громадяни. Про те, чим живе і як працює флагман української енергетики, цікаво знати не лише переважно російськомовним кримчанам, але іншим співгромадянам. Тож, чому це державне підприємство поширює про себе інформацію виключно російською мовою - не зрозуміло.

Не дочекавшись наприкінці липня обіцяного українськомовного інформаційного продукту «Чорноморнафтогазу», я зателефонував до його прес-служби. Відповідь очевидно співробітника державного підприємства, який підняв слухавку, мене просто ошелешила, мовляв, хочеш - перекадай наші тексти сам, а не хо-

на економічних причинах мого звернення, розраховуючи, що, як економіст, керівник «Чорноморнафтогазу» мене зрозуміє. Апельсов і до громадських почуттів голови Правління, зазначаючи, що українська мова все ж є державною, а власником цього підприємства є держава. І до правосвідомості керівника, нагадуючи, що відмова в українськомовній інформації українськомовним громадянам - це дискримінація за мовною ознакою, що прямо заборонено Конституцією і Кримінальним кодексом України.

Відповідь з «Чорноморнафтогазу» прийшла уже

У КРИМУ Є ПРОБЛЕМИ З КРИМСЬКОТАТАРСЬКОЮ ТА УКРАЇНСЬКОЮ МОВАМИ, А НЕ З РОСІЙСЬКОЮ

Проблем з російською мовою в Криму не існує, проблеми - з кримськотатарською та українською. Таку думку у ефірі 5-го каналу висловив перший заступник голови Меджлісу кримськотатарського народу, керівник депутатської фракції «Курултай-Рух» у ВР АРК Рефат Чубаров.

«Я виріс в Криму. Тут немає жодних питань російської мови. Крим російськомовний. В Криму є дві проблеми - це кримськотатарська, яка просто вже на грані зникнення, і мова українська, оскільки на 400 тисяч етнічних зросійщених українців ми маємо тільки 6 шкіл з українською мовою навчання», - підкреслив він.

За його словами, процентний бар'єр для запровадження регіональних мов восени буде піднято - аби в Україні, і, зокрема, в Криму, цей статус не отримали інші мови, крім російської.

«Я думаю, що місцеві кримські політики очікують на те, що найближчим часом у цей закон (Закон України «Про засади державної мовної політики») будуть внесені відповідні зміни, зокрема щодо підняття відсотку, за яким тій чи іншій мові надаватиметься статус регіональної», - сказав Р. Чубаров.

Він нагадав, що декілька днів тому Верховна Рада Криму провела позачергову сесію і очікувалося, що на підтвердження Закону України «Про засади державної мовної політики» на ній буде надано статус регіональних мов російській та кримськотатарській - відповідно до норми про 10% населення, що мають право на введення регіональної мови. Натомість кримський парламент відклав розгляд цього питання - лише дав доручення Раді Міністрів АРК до 10 жовтня внести пропозиції з приводу реалізації мовного закону.

«Отже, пішли такі несерйозні ігри для того, щоб не надавати кримськотатарській мові статус регіональної», - зазначив Р. Чубаров.

Заступник голови Меджлісу також висловив переконання, що мовний закон України не потрібен - він лише розколює суспільство, досить було і запровадження Європейської хартії.

«Після ратифікації Європейської хартії регіональних мов або мов меншин просто виникло питання про удосконалення законодавства України щодо мов в Україні. На жаль, ця робота не була проведена в більш-менш спокійний час. Отже, не потрібен такий закон, який розколює країну за мовною ознакою на два табори. Такий розкол може викликати інші події, за наслідками яких проблеми жодної мови вже не потрібно буде вирішувати», - підкреслив Рефат Чубаров.

наївним, як на нинішні часи, проханням надати мені те, що я вважав своїм конституційним правом - інформацію рідною мовою, яка поки що, як би комуся не хотілося, є державною.

Разом з тим, у листі, який я отримав з «Чорноморнафтогазу» мовиться, що до кінця «поточного року Товариством заплановано перехід на двомовний формат роботи прес-служби з веденням корпоративного сайту як на російській, так і на українській мові» (так в оригіналі). Не знаю, чи вірити цьому, бо обіцянка щодо українськомовної версії сайту до 1 липня так і залишилася обіцянкою.

Та й до вказаного терміну - це майже п'ять місяців, а це означає, що мені та іншим журналістам українськомовних мас-медій доведеться робити те, на що, схоже, не здатні штатні працівники прес-служби державного підприємства. Нам доведеться самим перекладати специфічні тексти зі спеціальними професійними термінами, докладаючи додаткових зусиль і витрачаючи додатковий час. І це вимірюється не лише в кілокалоріях і хвилинах, але і в гривнях.

«Чорноморнафтогаз» - потужне і небідне підприємство. Якщо його керівники проводять таку кадрову політику, що працівники, які відповідають за зв'язки з громадськістю, не володіють державною мовою, то підприємство має наймати перекладачів. Або ж компенсувати затрати і втрати журналістам. В усякому випадку низка кримських юристів уже запропонували свої послуги для майбутніх судових позовів. Так що - далі буде.

Володимир ПРИТУЛА

ПАТРІОТИЧНИЙ «СПЕЦНАЗ» — ЦЕ РЕАЛЬНО!

(Закінчення.

Поч. на 1-й стор.)

Є кафе і ресторани, які ігнорують українську мову. Порушинам закону громадськість повинна постійно нагадувати про це. Дуже важливо, щоб у нашій країні слова не розходились з ділом. Якщо закон існує, значить його треба виконувати...

— Коли ми говоримо про мову, то чи не буде помилкою робити наголос саме на юридичних аспектах справи? Адже пос-

тійно звучатимуть голоси про недемократичність, насильницьку українізацію...

— Це років три тому, будучи на цій же посаді в цій же організації, я завжди казала, що треба усміхатися всім і пояснювати людям, що мова — це дуже важливо. Ми безкоштовно роздавали книжечку «Зроби подарунок Україні — переходи на українську». Але ж деякі верстви населення ніяк не реагують на усміхнені обличчя і такі акції! Якщо йдеться про біз-

нес, то там переважають прагматичні люди. Усмішка не завжди на них впливає, але якщо до таких приходить людина з Управління захисту прав споживачів і вимагає сплатити штраф у розмірі 200 гривень, то це діє. Особливо, якщо натягнуть, що наступний штраф становитиме 500 гривень. За час існування нашої організації ми стягнули штрафів десь на дві з лишком тисячі гривень. Ну, максимум, на три... Це не так вже й багато, але діє. Не можна обмежуватися лише «усміхненими» акціями! Ви, мабуть, знаєте про суди, ініційовані студентом Сергієм Мельничуком з Луганська або пенсіонерами Анатолієм Ільченком з Миколаєва та Віктором Таратушкою з Дніпропетровська. Всі вони судилися за мову. І хоча між цими людьми велика вікова різниця, але вони однаково мужні і наполегливі. Мабуть, усі, хто відстоює права україномовної частини населення в судах, регулярно читають юридичні посібники. Але й наша юридична служба охоче надає таким людям допомогу. Захистити українську мову на Півдні і Сході зовсім непросто, але треба визнати, що там досі робилося дуже мало. Чотири роки тому ми провели в Севастополі блискучий рок-концерт! Тоді приїхали гурти «От винта», «Моторола» і ще, здається, були «Гайдамаки»... Все пройшло на «ура» — було багато українських моряків,

сотні й сотні молодих севастопольців! Успіх акції можна пояснити тим, що там є попит на такі речі, Кримом по-справжньому ніхто не займається. Хто і коли розповідав цим людям про українську складову в історії Криму? Чи чули вони бодай щось про геніального українського полководця Болбочана? Думаю, що стосовно Криму така робота ще попереду.

— Сподіваюся, в Києві роботи також вистає?

— Так. Намагаємося підтримувати контакт із більшістю (а всього їх понад триста!) київських шкіл. Розносимо вчителям і учням диски з цікавими матеріалами про Карпатську Україну.

— Колись Оксана Пахльовська у своїй статті «Робінзон і Манілов» писала, що книга «Робінзон» мала б стати настільною книжкою кожного українця. Мовляв, наш улюблений жанр — це плач, а у творі Данієля Дефо змальована зовсім інша модель поведінки. Дія є запорукою успіху, чи не так?

— Звичайно! Важливо не лише говорити, але й робити конкретні речі. Коли ми ідемо на Схід, то бачимо як люди надихаються нами, нашою активною позицією. І вони самі починають робити те, що й робимо ми! Уявіть собі, патріотичні люди знаходяться і в Харкові, і Донецьку, і в Запоріжжі... Ми бачимо як горять їхні очі, а це, в свою чергу,

надихає нас. Саме так ми й відновлюємося енергетично після виснажливих «мозкових штурмів» та проведених акцій. Намагаємося діяти максимально ефективно, бо українцям традиційно бракує раціоналізму. Є багато хороших ініціатив, які йдуть із Західної України, але ми вважаємо, що там впровадяться і без нас. Ми віримо у Львів, Тернопіль, Івано-Франківськ, Ужгород... Але якщо говорити про раціональне використання нашого майже 24-годинного робочого дня, то краще повністю «викластись» для Центру, Півдня або Сходу. До речі, ми вважаємо, що саме Центральна Україна є тією «золотою серединкою», яка нівелюватиме крайнощі Донецька і Львова. А ще нам приємно, що саме східняки стали рушійною силою «податкових» майданів. Саме там почав формуватися середній клас, а це, як відомо, основа основ. Сподіваємося, що якась патріотична складова у цих податкових майданах є і буде. Шкода, що й досі дехто хоче розбудувати націю на умовах Галичини, а дехто на умовах Донбасу... До того ж, медіа значно експлуатують тему «біполярності» України і цим лише збільшують поляризованість. А стосовно руху «Не будь байдужим!», то ми уникаємо будь-якого екстремізму, принципово все робимо по закону, а наша центристська позиція гарантує нам максимум стійкості.

Сергій ЛАЩЕНКО

НЕЗАЛЕЖНА МОЛОДЬ У НЕЗАЛЕЖНІЙ КРАЇНІ

Напередодні Дня Незалежності України все більше молодих теж хочуть стати незалежними, будувати своє власне життя. Побільшало весіль, і військові та їх родини не є виключенням. Цікавою виявилася доля родини Попроцьких із Сімферополя. Сергій та Тетяна Попроцькі народилися з різницею трохи більше одного року у місті Сімферополі у 90-х роках минулого сторіччя. Як розповіла мати Ніна Олександрівна, з дитинства брат та сестра були постійно разом, навіть їхні захоплення збігались, їх цікавили іграшки з «армійським ухилом».

Сергій з дитинства намагався взяти щось цікаве, випробувати себе, та й Тетяна від нього не відставала. Коли брат у 2005 році вступив до Кременчуцького військового ліцею з посиленою фізичною підготовкою, Тетяна заявила, що буде навчатися разом з ним, і навіть чути не бажала про щось інше. Дивуючись наполегливості Тетяни, керівництво ліцею, зокрема, підполковник запасу Володимир Поляков вирішив зарахувати на-

ступного року завзяту дівчину до цього навчального закладу. Так вони й навчалися разом протягом року на різних курсах. А потім доля вирішила по-своєму.

Після закінчення ліцею у 2007 році Сергій вступив до Львівської академії сухопутних військ імені гетьмана Петра Сагайдачного на факультет аеромобільних військ. Закінчивши у 2011 році академію, Сергій отримав перше офіцерське звання — лейтенант та розподіл до окремого батальйону морської піхоти, а Тетяна у 2008 році, отримавши звання молодшого сержанта запасу, залишилась у цивільному житті.

Сьогодні ж у родині Попроцьких подвійне свято: Тетяна вийшла заміж, і дівчина Сергія Ольга погодилася стати його дружиною. Отже, у День незалежності розпочинають молодята своє незалежне життя!

Олексій МАЗЕПА,
спеціальний кореспондент
інформаційного відділу газети
«Народна армія», майор

А ПОЧИНАЛОСЯ ВСЕ З ДЕКЛАРАЦІЇ

«Перебудова», проголошена Михайлом Горбачовим наприкінці 80-х років ХХ століття, викликала у суспільстві спочатку шок, а потім усвідомлення того, що СРСР — насильницьке об'єднання народів різних за походженням, вірою, звичаями. Кожна нація почала прагнути свободи. Найбільша і наймогутніша Росія першою заявила про свою окремішність на державному рівні, проголосивши про свій вихід зі складу СРСР та суверенітет 12 червня 1990 року. Нині ця подія відзначається у Російській Федерації як свято «День Росії».

Україна була другою з числа радянських республік, кому набридло «братські» кайдани.

16 липня 1990 року на засіданні Верховної Ради Української РСР була прийнята «Декларація про державний суверенітет України». Цей маленький (на 6 сторінках), проте змістовний документ, прийнятий комуністичним складом керівництва тодішньої України, не лише став основою майбутньої Конституції України, але накреслив головні засади нашого державного існування на довгі роки.

Головні положення «Декларації»: «Верховна Рада Української РСР, виражаючи волю народу України... ПРОГЛОШУЄ державний суверенітет України як верховенство, самостійність, повноту і неподільність влади Республіки в межах її території та незалежність і рівноп-

равність у зовнішніх відносинах». «Українська РСР як суверенна національна держава розвивається в існуючих кордонах на основі здійснення українською нацією свого невід'ємного права на самовизначення». «Громадяни усіх національностей Республіки складають народ України, котрий є єдиним джерелом державної влади в Україні». «Українська РСР самостійна у рішенні будь-яких питань державного життя». «Народ України має виключне право на володіння, використання і розпорядження національними багатствами України», «...турбується про екологічну безпеку громадян, про генофонд народу, його молоде покоління, та має національну комісію радіаційного захисту населення». «Українська РСР гарантує всім національностям право їх вільного національно-культурного розвитку. Українська РСР забезпечує національно-культурне відродження українського народу, його історичної свідомості й традицій, етнографічних особливостей, функціонування української мови у всіх сферах суспільного життя. Турбується про задоволення національно-культурних, духовних та мовних потреб українців за межами Республіки». «Проголошує про свою постійну нейтральну державну позицію, не приймає участі у воєнних блоках». «Визнає перевагу загальнолюдських цінностей над класовими, верховенство між-

народного права над нормами внутрішньодержавного права».

Справді, доленосні положення були прийняті ВР у далекому 1990 році. Тому на річницю визначної події просвітяни та представники різних партій Маріуполя зібрались біля пам'ятника свого духовного батька — Тараса Шевченка. Виришили згадати їх та подивитись, чи усе виконується з того, що намічалось?

Голова міської «Просвіти» Анатолій Мороз із боєм зазначив, що на 22 році проголошення «Декларації» деякі її положення не виконуються. Особливо це помітно у сфері культурного розвитку титульної нації — українців. На сьогодні в Маріуполі практично не можна купити газету або журнал на українській мові, про українську казочку для дітяк або український фільм на DVD годі й казати! Нема на чому долучати молоді до джерел національної культури! Хоча у місті є українські школи, проте лише викладання предметів там йде за статутом. На перерах вчителів та учні спілкуються російською мовою. І при тому деякі неправдиві політики кажуть про ущемлення прав російськомовного населення, коли титульна нація в шатах сиротини немає ніякої підтримки від влади. Голова «Просвіти» навів дані, що упродовж ХХ століття на теренах СРСР зникло понад 100 мов різних народів. «Невже Росія сподівається, що ми до-

пустимо зникнення української мови? Ніколи!» — наголосив А. Мороз.

Маріупольські поети — люди емоційні, свої почуття висловлюють у римах. Анатолій Бутенко схвильовано прочитав:

*Україно! Им'я твоє
давно відоме в світі.
Ти захист друзям завжди надавала.
Для ворогів у далекім лихолітті
Напоготові меч міцній тримала.
Для нас тепер нові часи настали —
Прапор ситьво-жовтий
в'ється на вітру,
Та не сини — «синки»
з ним поруч стали,
Які вже прагнуть
взяти в руки булаву.
Але ж, як видно, дуже вони хвацькі
До того, що належить нам —
народу.*

*Настав вже час
чинити по-козацьки,
Щоб зберегти омріяну свободу.*

Поет, грек за походженням Анатолій Шевченко емоційно згадував, як у 37-му році за наказом КПРС в Маріуполі миттєво були знищені усі грецькі школи, закритий грецький театр, ліквідована грецька газета, а щоб не було навіть спокуси її поновити, розбили кувалдами грецький шрифт та потопили у морі. Попри це греки Приазов'я не забули своєї мови, як і цигани, що ніколи не мали своєї держави. «Ми, представники різних національностей, мусимо за будь-яку ціну зберегти для нашої держави українську культуру. Як поет, я хочу славити

Україну на різних мовах!» — підкреслив пан Шевченко, прочитавши свої вірші українською та російською мовами.

Я, як голова Маріупольського Союзу Українок, звернула увагу присутніх, що закон Ківалова-Колесніченка вже спрацював на розкол України. В Інтернет-мережі, де більш гуртується молодь, почали все частіше з'являтися провокаційні пропозиції. Одні висловлюються за визнання Галичини як федеративної республіки у межах України, інші малюють мапи, де Схід та Одещина належать Росії, Галичина відокремлена, Закарпаття відійшло до Румунії, а Україна «зіщулилась» до меж Чернігівщини, Київщини та Черкаса. Наводять інтерв'ю з членом російської Думи, котрий пропонує об'єднати Росію з Україною та Білорусією, начебто здійснивши давню мрію руського населення про Велику Україну «від Карпат до Сахаліну». Тоді історичною столицєю єдиної Русі знову стане Київ. «Адже Велика Русь — це Росія!» — зухвало каже російський чиновник.

Зібрання маріупольців біля пам'ятника Кобзарю одноставно засудило маячню різних сил, що спрямовують нашу державу до розколу. Наша мета — дотримуватися Конституції України, що проголошує Єдину Соборну Самостійну Україну. І в підтримку такої єдності, безперечно, має бути єдина для України — українська мова!

Ірина МОЛЧАНОВА

м. Маріуполь

ЗНАТИ ДЕРЖАВНУ МОВУ — ЛОГІЧНА І ЕТИЧНА НЕОБХІДНІСТЬ

У минулому числі нашої газети була надрукована стаття кандидата педагогічних наук, доцента, відмінника освіти і науки України Тамари Мельник «Етнополітика з «шухляди», або мовна взаємодія в Криму і Севастополі», де вона зауважила, що мовне питання серед багатьох чинників, які зумовлюють вектор сучасного соціально-політичного розвитку України, посідає особливе місце. Заявлена тема була розглянута з позиції науковця, з цифрами і фактами, історичними екскурсами.

Цього разу Тамара Валентинівна, яка фахово займається лінгводидактикою — теорією і практикою вивчення української мови і літератури, розповіла трохи про себе та про деякі інші аспекти багатогранного і актуалізованого політиками мовного питання.

— Тамаро Валентинівно, що визначило ваш вибір професії?

— Вибір, мабуть, був пов'язаний ще з шкільним життям — я завжди була відмінницею, але перевагу в навчанні надавала гуманітарним предметам. Вибрала свій професійний шлях завдяки вчительці української мови і літератури Валентині Василівні Доценко. Вона прищепила мені любов до слова, зокрема, до українського красивого письменства.

Майже чверть століття я живу в Севастополі, пройшла шлях від учителя початкової школи, учителя-словесника ЗОШ №30 до науковця.

Мене зацікавила проблема вивчення української мови російськомовними дітьми — в моїх класах етнічних українців фактично не було. І я бачила результати роботи — учні здобували призові місця в конкурсах знавців мови, творчих змаганнях різного рівня з української літератури. Це нашою думкою спробувати розробити власну методику.

З першими результатами випадково познайомились науковці. Підтримали, допомогли і порадили глибше вивчити проблему мовної освіти в неоднорідному мовному середовищі. Так я почала входити в науку. Моя кандидатська дисертація пов'язана саме з розвитком образного мовлення учнів шкіл з російською мовою навчання. Дослідження дало непогані результати — я провела експеримент у семи регіонах України, що підтвердив правомірність авторського підходу, змогла достойно захистити свої наукові напрацювання.

Так я стала кандидатом педагогічних наук, а через кілька років — доцентом.

Докторська дисертація, над якою працюю нині, пов'язана з науковими основами розвитку соціокультурної компетентності майбутнього вчителя української мови і літератури у білінгвальному середовищі.

Вибір цей пов'язаний, перш за все, з моєю безпосередньою професійною діяльністю в Севастопольському міському гума-

нітарному університеті, адже більшість студентів, які приходять здобувати фах учителя-словесника, як правило, перебували і продовжують перебувати в неоднорідному мовному середовищі. Вони мають толерантно і професійно поводитися в різних спонтанних чи запланованих ситуаціях спілкування, що загалом пов'язано з готовністю до правильної взаємодії, комунікації в різних культурних умовах, урахування рідномовного досвіду, традицій, правил поведінки, особливостей психофізіології людини-білінгва, тобто двомовної особистості, яка змушена час від часу переключати мовні коди.

— Справді, білінгвізм — це факт для нашої країни...

— Не лише для нашої — це швидше світовий феномен.

— Які є позитивні й негативні риси цього явища?

— Попри економічні питання (двомовність надто дороге задоволення для держави), особливості історичного розвитку України, вбачаю негативних рис менше. Позитивні — білінгв себе не відсторонює від інформаційного мейнстріму, йому легше здобувати знання, адже ми в XXI столітті розуміємо, що інформація має надвисоку ціну, а людина світ засвоює саме через слово. Думки без слова не буває. Це є феномен мовомислення.

Людина, яка володіє не однією мовою, володіє не одним світом. Картина світу одномовної людини-монолінгва є досить обмеженою. Багатомовна людина збагачує концептуальну картину світу, збагачує своє світобачення, світовідчуття.

Серед негативних рис — мовна інтерференція, але вона буває лише на початковому етапі вивчення мови. Цей трансфер має поріг негативного впливу рідної мови на ту, що вивчається. Чим більше відбувається мовна комунікація, чим краще і чистіше мовне середовище — тим легше людина долає цей поріг. Далі починає себе контролювати, потім вже легко переключається з одного мовного коду на інший. Європейці знають не одну мову і

комфортно себе відчують в інформаційній сфері.

До речі, на думку британських учених, багатомовні європейці живуть на 10-15 років довше, ніж ті, що володіють однією мовою. Це пов'язується з активною роботою мозку, що збагачує людину не лише світоглядно, психофізіологічно, але й фізично.

— На ваш погляд — чи не ускладнюється мовне питання, адже за соціологічними дослідженнями проблема мови стоїть для людей в третьому десятку, і намагання штучно перетягнути мову на перше місце — це відволікання уваги людей від справді важливих питань.

— Мова і релігія стоять поряд, і обидва ці феномени належать до сфери індивідуального життя людини. Сучасні політики намагаються вирвати їх в площину політичну.

Так українська мова стала предметом політичних спекуляцій. У жорсткому інформаційному просторі ЗМІ зомбують людей, у результаті чого виникають паттерни, відбувається викривлення в свідомості, наприклад, коли люди щодня говорять, що українська мова заважає знати російську, вона починає в це вірити.

Щодо Севастополя, то поза всяким сумнівом глобалізаційний світ штовхає жителя нашого міста не лише в глобалізаційну ідентичність, але й спонукає її до збереження власної національної ідентичності, історичної пам'яті, мови, прагматичного інтересу, ментальних рис корінної нації, сприяє формуванню цілісної національно-свідомої особистості з гуманістичними універсальними цінностями. Впровадження української мови привнесло особливі труднощі, зумовлені соціальними й політичними причинами, і водночас стало поштовхом до формування системи роботи щодо формування українськомовної компетентності севастопольців.

— Як часто спілкуєтеся з колегами, наскільки цінний обмін досвідом?

— Звичайно, на кафедрі постійно відбуваються дискусії, бесіди, обговорюються актуальні питання нашої професії.

Є і зовнішній вектор діяльності — я постійний учасник регіональних, всеукраїнських конференцій, симпозіумів, семінарів, міжнародних наукових форумів в країнах Європи, Росії. Все це разом із самоосвітою дає гарну інтелектуальну поживу

— ми збагачуємо один одного, вчимося, співпрацюємо, усвідомлюємо нові проблеми, намагаємося їх вирішити.

— Севастопольським ви ще відомі як громадський діяч. Чи допомагають в роботі громадські обов'язки?

— Фахова і громадська діяльність у цьому випадку доповнюють одна одну. Коли заходиш в аудиторію або просто спілкуєшся зі студентами, важливо розуміти, що діється і поза цією аудиторією.

У громадській діяльності я поборок тієї української ідеї, яка пов'язана з українською народною педагогікою, традицією, культурою, словом, історією. З великим задоволенням згадую низку ефірів на радіо, телепередачі, спільні проекти з Севастопольською регіональною державною ТРК, ТРК ВМС ЗС України «Бриз» та ін., роки спілкування з військовиками, за що маю державну відзнаку — медаль «За сприяння Збройним силам України».

— Як повинна змінитися стратегія носіїв української державної мови після прийняття нового мовного закону?

— На тлі економічних негараздів наше суспільство знову збурує хвиля мовних проблем. Моя мова — це мій світ, і я цей світ маю захищати. Саме я вирішую, якою мовою мені спілкуватися і в якій ситуації. Наприклад, у родині людина спілкується російською мовою, в службовій ситуації — українською, за кордоном — англійською, веде листування через Інтернет німецькою тощо. Це особиста справа кожної людини, вона регулюється правом на мовне самовизначення, вільне користування мовами у приватному та державному житті, є невід'ємним правом людини і громадянина.

Але при цьому є ще обов'язок громадянина — необхідність поважати і цінувати українську мову як державну, дорожити нею і оберігати її, бо вона є символом держави, «свята святих»... Для цього нам необхідно усвідомити основні функції державної мови, що випливають з трьох понять теорії держави і права, які ж і входять в логічну структуру держави: «національність», «суспільство» і «влада».

Відтак, у межах нового мовного закону кожен з нас має знайти державній мові правильне місце в загальній шкалі суспільних цінностей.

Розмовляв Микола ВЛАДЗІМІРСЬКИЙ

На фото: свято Миколая у селі Тишківці на Івано-Франківщині; конференція за участі Раджмохана Ганді

НАУКОВИЙ АВТОРИТЕТ — БЕЗЗАПЕРЕЧНИЙ

Моя перша зустріч з Тамарою Мельник відбулась у кабінеті декана філологічного факультету СМГУ, коли я, викладач української мови Севастопольського національного технічного університету, прийшла просити про допомогу у підготовці заходу, присвяченому євроінтеграції, про яку шойно заговорили у 2006 році. Мене зустріла привітна елегантна жінка. Тамара Валентинівна бесідувала зі мною довго, не відмовила моєму проханню і висловила своє — керейти працювати завідувачем кафедри української філології у СМГУ. І я щаслива, що погодилась.

З тієї розмови пролягла стежина до широкої дороги, на якій мені щастило працювати з Тамарою Валентинівною і шоразу переконуватися, що для неї найважливішим у людини є її надійність. Коли декан ішла гамірними на перервах коридорами, студенти смиришали, шанобливо примовкали і дуже хотіли, щоб вона «помітила» кожного зокрема. І вона знала кожного. Про що свідчать гучні овації, якими зустрічали студенти її на випускних вечорах.

Тамара Валентинівна на посаді декана дбала про «обшир» студентського життя: на факультеті часто бували цікаві письменники, редактори і журналісти, обговорювалися важливі події в житті міста й України в цілому. Вона при цьому надавала слово і студентам, які її поважали і люблять.

Коли Тамара Мельник покинула посаду декана і вирішила продовжити навчання в докторантурі, вона не перестала бути вчителем і наставником — і для молодих, і для старших: до неї завжди можна подзвонити, порадитись, дізнатись, уточнити, почути її думку як вченого.

Науковий авторитет Тамари Валентинівни беззаперечний. Вона вшановує своєю науковою працею українську лінгводидактику, має понад 70 наукових праць, виховує чудове покоління спадкоємців-учнів. Іноді дивуєшся енергії і силі жінки, яка завжди на висоті у будь-якій сфері невсипущого, громадського, адміністративного, наукового і педагогічного життя.

Ростислава БРОДСЬКА

УКРАЇНА: УРОКИ ДАВНИНИ

Протягом року український письменник, заслужений журналіст України та заслужений журналіст Автономної Республіки Крим Віктор Стус опублікував дві книги художніх творів українською мовою — збірник «Пісня амазонки» і роман «Помста атлантів». Стріла для мудреця». Про першу книгу «Кримська світлиця» свого часу вже розповідала. А от щодо другої — пропонуємо інтерв'ю з її автором.

— Вікторе Івановичу, в попередній книзі левова частка прозових творів пов'язана з Кримом — це і повість «Цариця Амага — донька мага», оповідання «Пісня амазонки», «Дива Стефана Суразького», «Таврські сходи», «Чумацький шлях». В романі «Помста атлантів» наш півострів теж присутній?

— Згідно з сюжетною лінією головний герой, скіфський князь Онохарко-Анахарсіс, відправляючись з великим посольством із Голуні до Еллади, у присутності сколотського православно-го волхва пройшов посвячення в одному з дольменів, які нині знаходяться на теренах Кримського природного заповідника неподалік гори Роман-Кош. Це пізніше ті кам'яні хатинки буцімто використовували таври для поховання небжчиків. До того арійські мудреці, збираючись стати побудами, будаями, спасителями, добровільно себе в них заточували і перед тим, як У МИР ПА ІТИ (умирати), залишали там великі знання для нащадків. Онохарко, отримавши їх, став передбачати події не тільки в сучасному світі, а й бачити їх у минулому та прийдешньому. Такий дар, отриманий від пращурів, часто виручав його на чужині. Скажімо, він міг легко дізнатися, що затівають недруги. Або дати відсіч нападаючому, не торкаючись його — силою духу, яку надавали ведичні боги. Він умів переносити свого енергетичного двійника на далекі відстані. До речі, такими здібностями володіли пізніше й характерники Запорозької Січі, які напускали на ворогів ману, сіяли паніку в його стані тощо. Саме з Балаклави, тодішнього Лемосу, Онохарко відправився з благородною місією до країн Середземномор'я. Можна сказати, що саме Таврида благословила його в далеку дорогу довжиною понад сорок років.

— Надто давня історія представлена в романі — шосте століття до нової ери. Чому саме цей період вас зацікавив?

— Причин кілька. По-перше, в 2012 році виповнюється 2600 літ від початку так званого Великого скіфського посольства на чолі з князем Анахарсісом. Подія на той час вельми вагома. Велика Сколотія, яку греки називали Скіфією, протягом кількох тисячоліть займала обшир від нинішніх Балтійського до Чорного морів, від Дунаю до Волги, Дону та Кавказу, не могла байдуже спостерігати, як на її південних кордонах безперервно точилися кровопролитні війни. Сколотські правителі розуміли, що

саме там вирішується, яким шляхом піде цивілізація — миру і братерства чи воєн і рабства. Посольство, окрім того, що мало поставити вичерпну інформацію про перебіг воєнних дій, повинно було дипломатичними засобами припинити їх. По-друге, Анахарсіс мав переконати тамошніх вождів і народи, що є інший шлях розвитку — мирний, людський, заснований на Правді, повазі до ближнього та взаєморозумінні. І головне — без рабства, насильства, духовної та моральної деградації. Анахарсіс, вихований на засадах ведичної віри, яка не визнавала рабства, на конкретних прикладах переконував, що в основі усіх нещастя на землі — поневолення одних людей іншими. А це шлях — в нікуди.

— Аналізуючи події сьогодення, так і підмиває сказати, що перемогу отримало те, проти чого виступав Анахарсіс, — рабовласництво. Яку державу не візьми — несправедливість, експлуатація, бідність, безправ'я на тлі розкошів правлячої верхівки. І в Україні також. Чи може я помиляюсь?

— На превеликий жаль — ні. Хоч наша держава називається демократичною. Але це слова. Влада, точніше всі чотири її гілки, не в народі-демосу, а в олігархічних кланах. А в них свої закони, а точніше поняття. Жодного олігарха за двадцять років незалежності не притягнули до відповідальності за грабежі, привласнювання чужого майна, за порушення законів держави, відмивання грошей, корупцію, перерахунок мільярдів за кордон і навіть за відверто кримінальні діяння. Олігархія під виглядом демократії — сьогодні найбільше лихо України. Доки воно існуватиме, буде безправ'я, цинізм, обман і, звісно, слабкість держави, бідність народу. І це завжди — нестабільність, яка заважає проведенню будь-яких економічних та соціальних реформ в Україні.

— В давнину таких людей називали слугами Чорнобога, нині — князя темряви. Це зі слів Анахарсіса. Чому так відбувається? І як це подається в романі?

— Слав'яно-руські волхви, а з ними й Анахарсіс, пояснювали це просто — язичництвом. Язичниками він називає тих, хто відкидає сам шлях до Всевишнього, до Правди, хто живе в рабстві. Скіфи-сколоти вважали, що рабство за життя обертається і рабством після смерті. Тому воліли за краще померти вільними, аніж рабами. Вони навіть полонених

відпускали на всі чотири боки після того, як вони відновлять усе зруйноване ними. Бо були переконані: всі люди в ойкумені — творіння Божі, їхні діти, а не раби. Нові релігії, що виникли на основі вєдизму, за тисячоліття так і не змогли створити світ без конфліктів та воєн.

— Тобто на прикладах з історії, які подані в романі, ви намагаєтесь вказати на помилки, яких допускаються як народи, так і їхні правителі?

— Я вже якось казав, що кожна подія — то урок для прийдешніх поколінь. І забувати їх — значить, робити нові, ще болісніші та трагічніші помилки. А ще вважаю, що, не знаючи історії власного народу, не беручи до уваги досвід багатьох поколінь українців, неможливо розбудувати власну державу. Чому комуністи так ретельно її замовчували, перекручували і навіть знищували тих, хто її відстоював? Вони добре розуміли, що тільки народом, який не знає свою минувшину, рідну мову, культуру, можна сміливо маніпулювати, людей нещадно експлуатувати, перетворюючи на покірних рабів, на біомасу. Глибоко знаючи власне минуле, українці зможуть правильно визначити шлях у майбуття. А воно досить багате. Тільки від Сотворіння Світу нараховує 7520 років. Хоч такою

датою не вичерпується. Велесо-ва Книга визначає ще більший проміжок часу — понад 20 тисяч років. І жив на теренах України один і той же народ, якого в різні епохи у різних народів називали по-різному — аріями, киммерійцями, скіфами-сколотами, сарматами, роксоланами, русами, слов'янами, антами, а тепер українцями.

— Щоб показати переваги життя за ведичними законами Правди, в своєму романі ви широко користуєтесь таким літературним прийомом як паралелі. Анахарсіс у вашому творі нагадує пророка, відуна, а подекуди навіть месію. Зустрічається з багатьма історичними особами. Наскільки такі зустрічі правдоподібні?

— У будь-якого посла коло інтересів і контактів досить велике. Як свідчать історичні джерела, він побував у більшості країн Середземномор'я та Близького Сходу, дотримувався віри батьків. Протягом усього перебування в Елладі, дружив з афінським правителем Солоном, який намагався запровадити демократичний устрій в державі. До речі, досвідом Солон скористалося не одне покоління законотворців в інших країнах Європи. Сам Анахарсіс вважався одним із найвідоміших філософів античного світу, обирався членом афінської ради старійшин, кілька разів брав участь в Олімпійських іграх. Був знайомий з царем Лідії Крезом, володарем Персії — Кіром II Великим, лесбійськими поетами Сапфо та Алкеєм, байкарем Езопом, афінським лікарем Токса-

рисом — до речі, теж сколотського походження. Що ж до таких жіночих персонажів як Богуслава, Манія, Велеслава, то це збірні образи, які допомагають глибше відтворити побут, звичаї, характер та менталітет різних народів. Вони як жива ілюстрація того, про що говорить та в чому переконує Анахарсіс.

— Як читачі сприйняли вашу книгу?

— Загалом схвально. Для багатьох історична постать Анахарсіса як і в цілому та епоха, за їхніми словами, стали своєрідним відкриттям. До речі, саме цього я й домагався — повернути українцям пам'ять, славу, велич, а значить, і силу, віру в краще прийдешнє. До речі, приємно було прочитати похвалу визнаного письменника, публіциста, історика, критика і етнографа Сергія Плячинди, який назвав роман «видатною подією в духовному житті України та яскравим фактом на ниві української літератури». Лише поспівчував, що малий тираж. Хочу зазначити, що такі накладки книжок у більшості українських письменників. Бо ж власних коштів на солідніші видання у них, як правило, немає, а держава та політики про це практично не дбають. І знаходять астрономічні суми хіба що на пустопорожню передвирборчу рекламу та агітацію. Така наша дійсність — олігархам українські письменники не потрібні.

— Над чим зараз працюєте?

— Віддав до видавництва нову книгу, до якої увійшла повість «Чуні» та понад сімдесят байок в прозі під загальною назвою «Байки — казки і навпаки». Зараз працюю над історичним романом про руського князя, арійського Спасителя Буса Білояра, якого готи розіп'яли разом з синами та сімдесятьма вельможами в Кияр-граді на Великдень у 368 році. Фактично, це продовження теми, започаткованої в «Помсті атлантів», а саме — відродження батьківської віри як основи могутності, незалежності та благополуччя Русі. Якби це тоді вдалося Бусу Білояру, то й нинішня Україна мала б зовсім інший вигляд — певен, значно привабливіший. Знову-таки хочеться звернути увагу українців на повчальні уроки історії та зробити для себе правильні висновки. Адже сьогоденній світ виростає з минувшини. Про це завжди слід пам'ятати.

Бесідував Данило КОНОНЕНКО, член Національнік спілки письменників України

Коротко про автора роману: Стус Віктор Іванович народився 1 лютого 1946 року в селі Михайлівському Новомиколаївського району Запорізької області. Шкільні роки минули в селах Трудове, Михайлівське та смт. Новомиколаївка. Закінчив у 1963 році Новомиколаївську середню школу, у 1966 — відділення радіолокації Дніпропетровського механічного технікуму, у 1972 — філологічний факультет Дніпропетровського держуніверситету. Працював у районних, обласних та всеукраїнських періодичних виданнях на Дніпропетровщині, Запоріжчині та в Криму. Зокрема, п'ятнадцять років редагував газету «Судацький вісник» (початкова назва «Путь Ильича») в м. Судак. З 1999 року працює в газеті «Кримська газета». Тричі виборював першість у всекримських журналістських конкурсах «Срібне перо», нагороджений срібною медаллю Нестора Лігосиця як лауреат всеукраїнського конкурсу «Економіка очима журналіста». В 2005 році йому присвоєно звання «Заслужений журналіст Автономної Республіки Крим», а в 2011 — звання «Заслужений журналіст України».

З ЮВІЛЕЄМ!

ХАЙ ОЖИВАЮТЬ ПЕРСОНАЖІ НА СЦЕНІ!

У КРИМСЬКОГО ДРАМАТУРГА ГАРОЛЬДА МИХАЙЛОВИЧА БОДИКІНА СЬОГОДНІ ЮВІЛЕЙ! 24 СЕРПНЯ ЙОМУ ВИПОВНЮЄТЬСЯ 75 РОКІВ!

За свій вік драматург написав близько сорока п'єс, 27 з них мали сценічне втілення, «ожили» на сцені майже 500 драматичних, ліричних, комедійних, філософських, трагічних персонажів, яскраво змальованих Гарольдом Михайловичем.

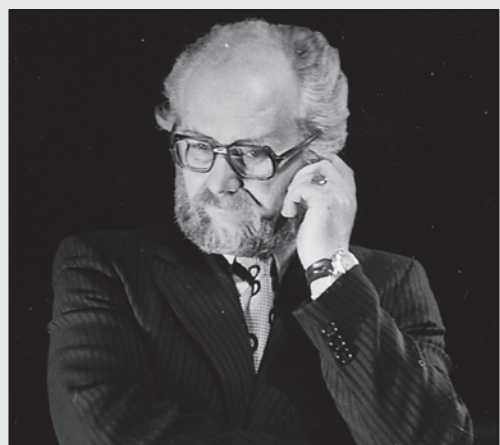
Географія постановок його драматургічної спадщини обширна — від Тернопільщини до Криму і від України до ближнього зарубіжжя. Кримчанам він найбільше запам'ятався як аншлаговим впродовж кількох років «Фонтаном кохання» за Пушкінським «Бахчисарайським фонтаном» на музику Алемдара Караманова, так і опальною виставою «Маршрут товариша Сталіна», знятою з ре-

пертуару через постійні погрози в Інтернеті підпалити Кримський академічний український музичний театр.

У 2009 році в конкурсі «Коронація слова» у номінації «П'єси» Г. М. Бодикін за драматургічний твір «Червона свитка» здобув першу премію. А цього року «Коронація слова» удостоїла кримського драматурга спеціальної відзнаки за п'єсу «Ти прости мені все горе... Я любив...» про Миколу Куліша.

«Кримська світлиця» вітає ювіляра з днем народження, зичить йому здоров'я й творчої наснаги на многі літа, сценічного життя всім створеним Г. Бодикіном драматургічним персонажам, цікавого режисерського бачення його творів та сценічного їх втілення і довголіття!

Інтерв'ю з ювіляром читайте в наступному номері «КС».

РЕДАКЦІЇ ГАЗЕТИ «КРИМСЬКА СВІТЛИЦЯ»
На знак підтримки Вашої святої боротьби за рідну мову, розбудову нашої нації, за український Крим посилаємо Вам шойно випущену нами публіцистичну книгу «Садівник щастя» під девізом «Сковорода як дзеркало України». Будемо раді, якщо книга стане корисною для активної діяльності славної «Кримської світлиці».

З повагою, Володимир СТАДНИЧЕНКО,
Леонід АНДРІЄВСЬКИЙ (Видавництво «Криниця»)

Книга «Садівник щастя» — щира й чесна авторська спроба виписати об'ємний образ Григорія Сковороди — видатного українського філософа, письменника, мораліста. Постать мислителя зіткана стереоскопічно: з мандрівних доріг Сковороди Україною і світом, із проєкції його творчої спадщини на наш час, з прямого дотуку його вчення й моральних приписів до тривожних викликів ХХІ століття. Звідси несучий

стрижень книги — органічне поєднання сквородинівської науки про щастя людини, природженість її до праці на землі із глобальною вимогою сучасності — сталим (гармонійним) розвитком суспільства. Рельєфний обрис мислителя вдало доповнюють спогади людей, що обрали в житті сквородинську стежку. Високий образ поета Сковороди вивершує ліричне мереживо віршів поетів минулого й сучасних. Книга звернена до вдумливого читача, який відчуває потребу приєднатися до сучасного сквородинівського руху, зробити свій внесок у духовну сквородинізацію України як тест на майбутнє нашої нації.

Ось таку унікальну книгу отримала нещодавно в дарунок «Світлиця»! Сердечно дякуємо її творцям Володимиру Стадниченку та Леоніду Андрієвському за духовну підтримку редакції і наших читачів! Пропонуємо увазі «світличан» для ближчого знайомства з цим твором вступну статтю Л. І. Андрієвського.

ДУХОЗОРЕЦЬ ВІЧНОСТІ

ВОЛОДИМИР СТАДНИЧЕНКО
САДІВНИК ЩАСТЯ
Сковорода як дзеркало України

З чистим серцем під простою сірою свиткою, із торбиною через плече і соплікою в ній вирушив у світ здобувати знання далекого 1734 року 12-річний хлопчина — уродженець сотенного села Чорнухи, що належало за тодішнім адміністративним поділом до полкового міста Лубни, — майбутній великий український мислитель і філософ світової величини Григорій Сковорода. Спочатку навчався у Києво-Могилянській академії як учень початкових класів, а потім і як студент, пізніше потрапив до Петербурга, де в 1742—1744 роках був співаком при дворі імператриці Єлизавети. В 1744 році, після подорожі Єлизавети на південь, в Україну, Григорій Сковорода, який у складі придворної капели супроводжував імператрицю, залишається в Києві, щоб продовжити навчання в академії. Звільнення з капели він отримав із чином придворного уставщика. Але академію Г. Сковорода не закінчив і невдовзі, бажаючи поглибити свої знання за кордоном, вирушив в комісією генерала Ф. Вишневського в тодішню Австро-Угорщину, в угорське місто Токай (1745—1750).

Там він відвідував навколишні міста й навчальні заклади в них, володіючи німецькою, латинською та грецькою мовами, знайомився зі скарбами їхніх бібліотек. Після повернення Сковорода деякий час знову навчався в академії, а потім був учителем поезії в Переяславському училищі, для якого написав «Рассуждение о Поэзии и руководство к искусству оной» (1751). Оригінальність і новизна прийомів викладання не сподобались єпископу Никодиму Срібницькому, і Сковорода змушений був залишити викладацьку справу, але не відмовився від своїх переконань, не пішов на компроміс зі своєю совістю. Восстання він повернувся до академії та навчався з перервами у класі філософії у 1751—1753 роках. В цей час він терпів нестатки і крайню нужду у своїх потребах. Митрополит Тимофій Щербаський порекомендував його як високоосвічену і достойну людину на місце вчителя для сина поміщика Степана Томари, що мешкав у селі Каврай біля Переяслава. Отож 1753—1759 роки, з перервою, Сковорода був домашнім учителем Василя Томари в селі Каврай, де він кілька літ мав необхідні умови займатися самовдосконаленням і богомисленням та почав писати свій незрівняний «Сад Божественних пісень». Коли молодий вихованець завершив початковий круг навчання, Григорій знову оселився в друзів у Переяславі.

Але незабаром з ініціативи Білгородського єпископа Іоасафа Миткевича, випускника Києво-Могилянки, та за рекомендацією ігумена Гервасія Якубовича, який добре знав ще з Переяслава про глибoku вченість Сковороди, він був запрошений учителем поезії в Харківський колегіум на 1759—1760 навчальний рік, а пізніше за власним вибором він викладав там курс синтаксису та грецької мови. І тут Григорій зіткнувся з обмовами, заздрістю, змушений був на деякий час залишити викладання. У 1768 році йому доручили викладати етику,

«правила благонравія» у так званих Додаткових класах цього колегіуму; для цього він написав і прочитав цілком оригінальний курс лекцій, що відомі нині під назвою «Начальная дверь ко христіанскому добронравію». Багато що з написаного ним викликало незадоволення, церковники твердили, що його тлумачення десяти заповідей та основ віри суперечить церковній догмі, і лекції були заборонені до викладання.

Сковорода змушений був звільнитися й знову, спираючись лише на підтримку добрих знайомих та друзів, вести мандрівне життя, переходячи із хутора в хутір, живучи то в монастирях, то у бджільниках, то в лісових сторожках, то в невеликих маєтках, час від часу відвідуючи друзів у Харкові. Та й сам Григорій Сковорода зазначав: «Життя ж наше — мандрівка». Обмежуючи себе в життєвих потребах, задовольняючись лише найнеобхіднішим з їжі та одягу, він переходить із одного дому в інший, навчає дітей і дорослих прикладом непорочного життя і подає їм життєві настанови, по-простому, образно й доступно навчає вічних істин. Як от у своїх знаменитих «Байках Харківських», які поширювалися у численних списках, чи у своїх піснях, які вже в той час почали виконувати кобзарі. На Харківщині, усамітнюючись, він почав створювати свої філософські діалоги, притчі, трактати. Вони поширювалися у списках серед людей освічених, серед колишніх учнів Сковороди. Повага до Григорія Сковороди ширилась, вважалося за особливе благословення Боже тому дому, в якому поселився він хоч на кілька днів. Григорій Сковорода міг би жити в достатку, зібрати великий статок із подарунків, які йому дарували, але він відмовлявся, кажучи: «Дайте неімушому!» (Див.: Большая Энциклопедия / Под ред. С. Н. Южакова. Т. XVII. С.-Петербург, 1904. — С. 481).

Саме його життя стало повчальним для багатьох сучасників і для наступних поколінь, стало натхненням для написання творів про самого Сковороду, як ось і для письменниці Тетяни Майданович воно послужило імпульсом до написання заповітного вірша вже під час редакторського опрацювання рукопису Володимира Стадниченка «Садівник щастя»:

У дозорах вистоїть,
Бо козак з рода,
Духозорець вічності —
Наш Сковорода.

...Брань у богомислії
Аж до ранніх зір
Він вершив — як мисленний
Лицар-богатир. [...] Шоб у щасті й гідності
Бути нам завжди,
Повчимося помірності
У Сковороди. [...] Словом-співом кличе нас
У щасливий хор —
Духозорець вічності,
Серця духозор.

Творчість і життя Г. Сковороди упродовж століть подвинули багатьох поетів викарбувати його образ в поетичному слові і залишити по собі пам'ять, поєднану зі Сковоро-

динським духом. Відгукнулися на цю тему й сучасні поети. Четвертий зшиток своєї книги «Садівник щастя» В. Стадниченко робить віршованим, і в ньому Сковорода постає перед нами вирізьблений поетичним рядком. Знаходить В. Стадниченко і спосіб як представити авторів поетичного слова про Сковороду: він розташовує їх за алфавітом. Перед Сковородою всі рівні. А вірш про нашого Духозорця вічності в цьому ряду найновіший за датою народження (12 грудня 2012 року).

Григорія Сковороду дехто зараховував до масонства, але він ніколи до нього не належав, хоча виріс і виховувався в тій атмосфері, яка живила російське масонство. У вищезгаданій енциклопедії написано, що між ним і масонством знаходяться спільні точки дотуку у вигляді особливого ставлення до ветхозавітних книг, містичного їх тлумачення, байдужості до догматичної сторони християнства, дотримання строго-аскетичного способу життя і «стремління учениєм о нравственности и личною нравственною жизнью поднать нравственный уровень общества». Зазначається тут для широкого кола читачів, що окрім філософсько-бого-

дружні бесіди. Бесіда перша: про пізнання себе», надрукував ще 1798 року М. Антоновський у невеликому збірнику «Бібліотека духовна». А в журналі «Сіонський вестник» (1806) побачив світ курс лекцій «Начальная дверь ко христіанскому добронравію». Та й сам шанувальник Сковороди Михайло Антоновський — унікальна людина, справжній козарлюга, що був морським бойовим офіцером, а потому працював бібліотекарем Публічної бібліотеки в Петербурзі, написав «Історію про Малу Росію», де висвітлює події XVI—XVIII століть за козацькими літописами.

Ні один із творів Г. Сковороди при житті не був надрукований. Він задовольнявся копіями, які робив власноруч; чимало списків виготовили його друзі, про що детально розповідає нам В. Стадниченко в одній із своїх розвідок. Його твори написані своєрідною розкішною, поетичною давньоукраїнською мовою, як пояснював нам знавець творчості Сковороди Сергій Гальченко, влаштувавши Володимиру Стадниченку і мені перегляд автографів і списків творів Григорія Сковороди у відділі рукописів Інституту літератури ім. Т. Г. Шевченка НАНУ восени 2011 року.

Мене дуже вразили слова Григорія Сковороди, які зафіксовано у листі до Михайла Івановича Ковалінського — автора «Життя Григорія Сковороди», що він «знав стільки ворожнечі, зіткнувся з такими наклепами, з такою ненавистю». Ось як пояснює це сучасний філософ Віктор Гадяцький: «Сковорода не визнавали за життя не тільки тому, що боялись його інакодумства, а й тому, що заздрили. Григорій Сковорода був більмом на оці боягузам і нікчемам. ... Йх дратував незалежний характер Сковороди, вони заздрили силі його духу. Єрстик був ближче до Христа, тоді як вони, релігійні функціонери, — до антихриста. Для самоствердження і самовиправдання їм треба було принизити його у власній свідомості. ... Казенне християнство ігнорувало, замовчувало Сковороду» (Див.: Гадяцький В. Дисидент Сковорода і конформіст Кастрюля // Дзеркало тижня. — 2004. — 9 жовтня).

Сковорода виявився сильнішим за свого земляка М. Гоголя. Трапля, якій було піддано М. Гоголя з боку реакціонерів, примусила його покинути Росію. Гоголь був вражений обвинуваченнями — літературними і політичними, — що сипалися проти нього. Він прийшов до висновку, що російське суспільство не дозріло ще до розуміння істинних завдань комедії і літератури взагалі. «Сумно, коли бачиш, в якому стані перебуває у нас письменник, — пише він М. П. Погодину 15 травня 1836 р.» (Слонівський О. Примітки. Драматичні твори // Гоголь М. В. Твори. В 3-х т. Т. 2. — К.: Держвидаздліт., 1952. — С. 442-443). Додамо, що як тоді, так і пізніше, включаючи і радянську систему, і теперішню неототалітарно-мафіозну, повторюються спроби забалакати духовні вольності Григорія Сковороди пустопорожніми похвалами на його ад-

Примитивний портрет Григорія Сковороди.
Художник А. Лук'янов.

словських творів Г. Сковороди відомі його байки, притчі, вірші і духовні канти для співу; до своїх поетичних творів він складав музику і сам її виконував. Вказано там же його праці, назви деяких із них дещо відрізняються від кодифікованих в сучасних академічних виданнях: «Басни Харьковскія», «Наркис или рассуждение о самопознании», «Книга Асхань, о познании себя самого», «Дружеский разговор о душевном мире и Алфавитъ мира», «Израильскій Змій», «Жена Лотова», «Брань архистратига Михайла съ сатаною», «Диалогъ или разглаголъ о древнемъ міре», «Благодарный Еродій», «Убогий Жайворонокъ» та інші, очевидно як найвідоміші, що починаючи з 1833 і по 1895 роки були опубліковані в багатьох тогочасних російських періодичних виданнях чи окремими книгами. Щоправда, як дослідив Д. Дудко, «Наркис», без зазначення авторства і скорочено, під назвою

ресу.

В музеї П. Тичини, на відкритті виставки творів, присвячених Сковороді, кореспондент телебачення запитала мене, як я ставлюся до «російського Сократа» Григорія Сковороди. Я відповів, що Сократ — це Сократ, а наш український мудрець Григорій Сковорода — єдиний у світі так всебічно обдарований мислитель і поет, співак і музикант, і мандрівний філософ-просвітник, як він себе сам назвав — «учитель вічності», й іншого такого представника практичної моральної філософії немає. Коли В. Гадяцький ставить Сковороду в ряд із Сократом, то він відзначає, що з позиції обивательської й чинівницької Сократ, Сковорода та й більшість справжніх мислителів були «конфліктними». А далі так пояснює знамениту Сковородинську епітафію «Світ ловив мене, але не спіймав»: «Це — загорнутий в іронічну форму заклик не бути «ручним», не зраджувати своїх переконань. ... Втім, стають модою і походи до Сковороди — як привід для пікірка. Але по-справжньому йти до Сковороди — це підніматися до його гідності, до «хватає й вас!» (Там же). І нарешті розумієш неперехідну актуальність «колючого» афоризму Григорія Савича Сковороди: «Не смешно ли, что все в пекле, а боится, чтоб не попасть?».

Духовні природні основи Григорія Сковороди, безперечно, дав Бог, їх укріпили і наситили особливим змістом і землею, де народився, і батьківська хата — тобто, традиції і генетика роду, а ще Біблія, яку поглиблено вивчав і з якою не розлучався все життя, постійно цитував, адже в Біблії закладена Божо мудрість. Духовний розум його був відформатований життям і підкріплений знаннями, набув конкретних проявів на ґрунті класичної освіти, яку давала Києво-Могилянська академія. До речі, тут чимало читалося оригінальних курсів лекцій, які готувалися місцевими викладачами. Києво-Могилянська філософська школа в межах барокової схоластики поєднала в собі елементи античних, ренесансних, реформаційних філософських учень вихідної вітчизняної, української рецепції. Усі набуті знання Григорій Сковорода не тільки творчо опрацював, але ще зробили й інші видатні вихованці Академії, — він освятив їх своєю особливою духовністю.

Характерні риси філософських творів Г. Сковороди — діалогічність і символічно-образний стиль мислення; в морально-гуманістичному спрямуванні своєї творчості він спирався на українську тогочасну мислительську традицію, що мала не науково-просвітницьке, а етико-гуманістичне спрямування. Тут Сковорода продовжив здобутки світового виміру, які нагромадили його попередники у своїх різноманітних творах, проповідях та філософсько-богословських трактатах: Нестор-літописець, митрополит Іларіон, Володимир Мономах, Кирик Новгородець, Серапіон Володимирський, Лукаш з Нового Міста, Станіслав Оріховський-Роксолан, Іван Вишенський, Памва Беринда, Кирило Транквіліон-Старовецький, Петро Могила, Інокентій Гизель, Єпифаній Славинецький, Іоанікій Галатовський, Димитрій Туптало — митрополит Ростовський, Антоній Радивилівський, Лазар Баранович, Симеон Польський, Феодан Прокопович, Филип Орлик, Стефан Ярославський, Іван Величковський, Стефан Калиновський, Григорій Кониський, Осип Кононович-Горбаський, Олександр Кроковський, Симеон Кулябка, Григорій (Георгій) Щербаський та інші. Я навіть цей широкий список вітчизняних мислителів, щоб нагадати, що іще до початку просвітницької діяльності Григорія Сковороди богословсько-філософська та проповідницька творчість, яка використовувала такі літературно-художні жанри, як вірші, пісні, байки, легенди, притчі, листи і т. п., мала значні здобутки, і філософські погляди та художні засоби їх вираження у Сковороди сформувалися не на порожньому місці.

Леонід АНДРІЄВСЬКИЙ,
народний художник України,
лауреат Національної премії
України імені Тараса Шевченка,
заступник голови Українського
фонду культури
(Продовження буде)

ПОДОРОЖ У МИНУЛЕ ДОВЖИНОЮ В СТОЛІТТЯ

Про Вітчизняну війну 1812 року ми знаємо з підручників історії, роману Льва Толстого «Війна і мир» та його кіноверсії, здійсненої одним із кращих радянських режисерів Сергієм Бондарчуком. Однак мало кому відомо сьогодні, що першими екранізували цей історичний роман у звуковому форматі не у нас. Це зробили в 1956 році американці і їхній варіант з музикою всевітньовідомого композитора Ніно Роти був у радянському прокаті. А ще раніше — в 1912 році його екранізацію було здійснено на російській кінофабриці Олександра Ханжонкова.

ФЕСТИВАЛЬ ОДНОГО ФІЛЬМУ

Право на неї тут виборили в суперництві з французами, які також подали заявку на зйомки фільму про цю військову епопею двох країн до 100-річчя Бородінської битви. Після перегляду знятих пробних кадрів російською і французькою творчими групами в канцелярії Миколи П., який у Лівадії вже бачив перший фільм Ханжонкова «Оборона Севастополя» і схвалив його, вирішили надати підтримку своїм кінематографістам. На практиці вона виразилася не фінансовою допомогою, а виділенням російських військ для участі в зйомках. Французькі кіномитці телеграфували в Париж:

— З Ханжонковим необхідно укласти договір про кооперацію.

Такі було зроблено. Знімали фільм два режисери: Василь Гончаров з Росії і Кай Гансен із Франції. І роль Наполеона Бонапарта виконали в стрічці також два актори. Вони зіграли її так, що при монтажі не можна було відрізнути, в яких кадрах французького імператора відтворює на екрані французький артист, а в яких — російський. Субтитри до безмовної ще тогочасної технології зйомки було виконано також двома мовами відповідно для російського і французького прокату.

Ця одна з перших стрічок вітчизняного ігрового кіно «1812 рік» — спільний російсько-французький кінопроект, демонструвалася в Кримській республіканській універсальній науковій бібліотеці ім. І. Франка на кіновечорі «Дні Ханжонкова в Сімферополі», приуроченому 135-річчю з дня його народження. Він відбувся за програмою фестивалю одного фільму — кіно-бібліотечного конкурсного інтерактивного проекту як частини соціокультурної міжнародної медіаосвітньої програми «Діти — екран — культура». Її заснував відомий російський кінорежисер та актор Ролан Биков для відновлення і продовження життя на екрані старих кінострічок.

— Дехто вважає, що робити

цього не потрібно, бо перспектив великого кінопрокату в чорно-білих фільмів, передусім не озвучених, сьогодні немає, — сказав ведучий фестивалю, кінознавець з Ялти Борис Арсенєв.

Кінореставратори і не ставлять перед собою таку мету. Відновлюючи давні твори екранного мистецтва, вони рятують їх від невідомості, виховують уважне і бережливе

Міжнародного телекінофоруму «Разом» було відкрито йому пам'ятник, автори якого — скульптори Геннадій і Федір Паршини. Ще один пам'ятник, створений скульптором Зурабом Церетелі, встановлено в Макіївці Донецької області. Це відбулося в серпні 2008 року. Місяць серпень в обох випадках обраний не випадково. 8 серпня 1877 року в селі Ханжонково Російської імперії (нині селище Ханжонково Донецької області) в родині збіднілого поміщика народився один з майбутніх магнатів вітчизняного кінематографа — Олександр Олексійович Ханжонков.

Закінчивши Новочеркаське козацьке юнкерське училище в 1896 році, він у чині підпоручка розпочав службу в привілейованому Донському козацькому полку. Через два роки в його життя входить кіно і Ханжонков надає перевагу «живій фотографії» над військовою службою. В чині підполковника в 1905 році звільняється з полку, а п'ять тисяч рублів, отриманих при розрахунку, вкладає в кінопромисловість.

Спочатку Ханжонков працює пайовиком у московській компанії «Гомон і Сіверсен». Згодом вона з'єднується з його власним підприємством, яке розростається у фабрику з виробництва кінострічок. У 1908 році Олександр Ханжонков разом з режисером Василем Гончаровим знімає і випускає в прокат перші короткометражні фільми «Пісня про купця Калашникова» та «Російське весілля XVI століття». У 1911 році виходить їхній перший повнометражний фільм «Оборона Севастополя», а в наступному році — перший мультфільм, знятий технікою об'ємної анімації, — «Чарівна Люканида або Війна вусанів з рогаками».

З 1909 по 1912 рік Ханжонков знімає від восьми до десяти фільмів у рік, а в 1913 — двадцять. Він вперше в історії російської та української кінематографії зняв фільми освітнього характеру: з географії, зоології, ботаніки, медицини, сільського господарства. Для цього залучав

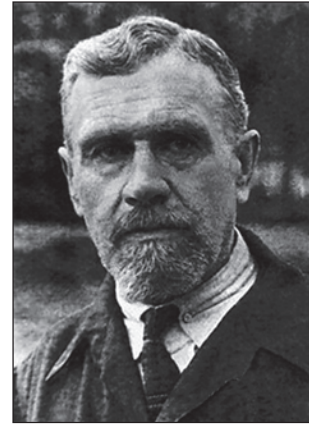
провідних експертів.

Для популяризації мистецтва кіно серед населення Ханжонков почав видавати наприкінці 1910 року журнал «Вісник кінематографії», а в 1915 — журнал «Пегас», де, крім матеріалів про кіно, публікувалися статті про музику, театр, літературу і сучасну культуру в цілому.

З 1916 року кінематографіст пов'язує своє життя з Кримом. Він купує в Ялті ділянку землі і відкриває кіноательє. Через рік акціонерне товариство «Ханжонков і К» відкриває літню кінознімальну базу і в Ялті з'являється кінофабрика, якій прогнозують успіх російського Голлівуду. Після революції 1917 року О. Ханжонков залишає країну і виїжджає спочатку в Константинополь, а потім — у Мілан, Відень, Баден, де намагається продовжити кіновиробництво. В 1923 році на запрошення акціонерного товариства «Русфільм» повертається на батьківщину. У 1920-х роках Ялтинська кіностудія випускає українські фільми: «Остання ставка містера Енріока» (за романом О. Гріна, 1922), «Привид бродить по Європі» (1922), «Остап Бандура» (1924), «Ордер на арешт» (1927), «Кіра Кіраліна» (1928), «Трое» (1928).

У 1926 році Ханжонкова арештовують як промисловця, звинувачуючи в економічних махінаціях. І хоч його звільняють за відсутністю доказів вини, цей арешт підірвав здоров'я. У 1934 році його реабілітують. Він одержує персональну пенсію.

В останні роки життя О. Ханжонков писав мемуари. Частина з них ввійшла у книгу «Перші роки російської кінематографії» (1937). Під час німецької окупації Криму в 1941-1944 роках він, прикутий до інва-

лідного візка, залишався в Ялті. Помер Олександр Ханжонков 26 вересня 1945 року. Похований у Ялті на Полікурівському меморіалі.

УРОК ВІЗУАЛЬНИХ ОБРАЗІВ ДЛЯ МОЛОДІ

Презентуючи учасникам кіновечора в Сімферополі відновлений фільм О. Ханжонкова «1812 рік», Б. Арсенєв розповів, що на прем'єрних показах у 1912 році він був німим, лише з субтитрами. Потім в його демонструванні використовувалася музика італійського композитора Антоніо Вівальді. Її ілюстративні, пейзажні мотиви залишено з навчальною метою і в перших кадрах відновленої стрічки для показу за освітніми програмами в навчальних закладах. Основна ж її частина супроводжується симфонічною увертюрою «1812 рік» Петра Чайковського, яка звучала на показах у 1912 році на Бородінському полі. У фільмі, знятому в жанрі історичної драми, музика, як його динамічний внутрішній стержень, посилює глибину трагедії народу, передає масштабність воєнних дій, патріотизм російських людей, їхню непокорність загарбникам.

Режисер В. Гончаров прагнув створити фільм, не гірший від іноземних. У ньому немає декорацій. Всі сцени та епізоди, у тому числі й бойових дій, знято в реальних умовах на місцевості. В операторській роботі використано багато новацій того

часу: довгофокусні об'єктиви, комбіновані зйомки. Не обійшлося без забавних моментів, які і в наш час теж нерідко трапляються на вуличних зйомках кіно. Під час в'їзду «французьких» військ у Московський Кремль у кадр не заплановано забігла маленька собачка. Цю масову сцену другий раз не перезнімали, і випадкова дійова особа другого плану так і залишилася в фільмі поряд з озброєними вершниками на конях.

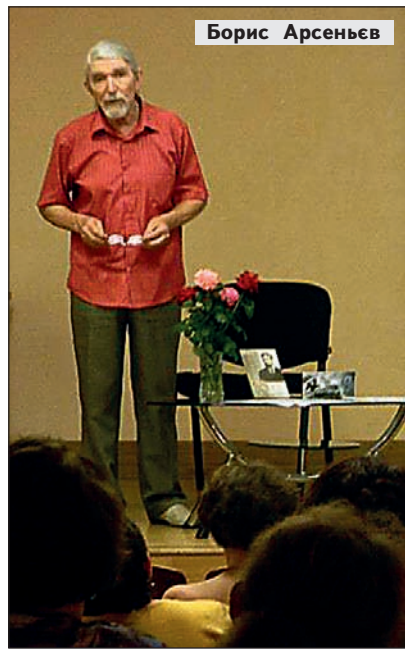
Хоч монтажного плану за давністю часу не збереглося, «Дні Ханжонкова в Ялті» спільно з колегами з російського об'єднання «Фест-Сінема» відновив не лише сам фільм, а й додав інтертитри з іменами всіх його творців — режисерів, операторів, художників, акторів, чого не було зроблено при зародженні національного кіно.

Цими та іншими кіноматеріалами, мемуарами О. Ханжонкова, написаними в Криму, користуються з початку 30-х років минулого століття студенти вузів, які вивчають історію кіномистецтва, а під час проведення «Днів Ханжонкова» в Ялті, Севастополі, Євпаторії, Феодосії та інших містах півострова, з ними ознайомлюються всі, хто цікавиться основами медіаекранної творчості. Як провідники російсько-української культури в регіонах, вони є образним уроком з історії та літератури. Нинішнього року в фестивалі одного фільму демонструватимуться такі історичні стрічки, як «Оборона Севастополя», «Вулиця молодшого сина», присвячена 70-річчю Кримського фронту і Сталінградської битви, а також дипломні екранні твори Василя Шукшіна, Михайла Ромма, Андрія Тарковського та інших випускників колишнього Всеосюзного державного інституту кінематографії, нині перейменованого в Російський кіноуніверситет.

Мандрівний характер фестивального кінопроектів, який доповнює виставка книг, журналів і газетних публікацій цієї тематики, дозволяє інтегрувати зі світом візуальних образів більше учасників різного віку — школярів, студентів, їхніх батьків та вчителів. Його організатори сподіваються, що серед них обов'язково будуть ті, хто спробує і сам проявити себе в екранній творчості, взявши участь у заочному інтерактивному конкурсі Російського кіноуніверситету в Криму на кращий сценарій і художне повільно.

А в планах ялтинських кінореставраторів — реанімація ще одного фільму О. Ханжонкова «Експедиція Седова», який також було знято сто років тому. Отже, подорож у минуле століття продовжується.

Валентина НАСТІНА

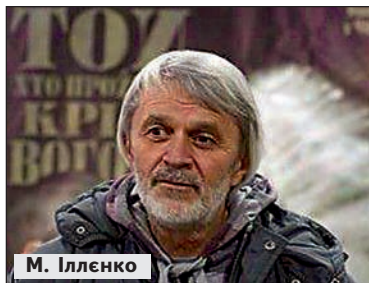

Борис Арсенєв

Пам'ятник О. Ханжонкову в Ялті

Михайло ІЛЛЕНКО: «ЩОБ ГЛЯДАЧ ПІШОВ НА УКРАЇНСЬКЕ КІНО, ПОТРІБНО СТВОРЮВАТИ ГЕРОЇВ-ПЕРЕМОЖЦІВ»

М. Ілленко

Перший український блокбастер «ТойХтоПройшовКрізьВогонь» майже два місяці був у ТОП-10 українського кінопрокату. Але, за словами режисера Михайла Ілленка, фільм ніколи не окупиться з об'єктивних причин. Про це він розповів у інтерв'ю порталу Афіша-Бровари під час безкоштовної презентації фільму в Броварах.

«Фільм не може окупитися з об'єктивних причин. По-перше, недостатня кількість кінотеатрів — це просто розрахунок, це не емоції. По-друге, немає грошей на кінокопії. По-третє, всі кінотеатри зараз залежні від іноземної продукції, вони не можуть взяти і викинути американські фільми і поставити українські, бо порушать угоду. Тому — ранкові сеанси, денні сеанси, і їх не дуже багато. Це загальна проблема: зараз український екран нам не належить», — сказав М. Ілленко.

За словами режисера, він не ображається на критиків, які негативно оцінюють «ТойХтоПройшовКрізьВогонь», порівнюючи його з іншою стрічкою Ілленка — «Фучжоу».

«Я не ображаюсь. Коли мені за-

пропонували працювати над цим матеріалом, я страшенно зрадив, бо це по суті «Фучжоу-2»: там багато співпадінь, фабульних, музичні теми, актори, візуальні мотиви», — порівнює він.

«Я дуже хотів зробити фільм, який не стане черговим парканом в наших взаєминах, а пояснює деякі моменти, які викривлені: з тією ж самою мовою. У фільмі 5 мов, і вони рівноправні, і неможливо не зробити висновок, який згодиться будь-якому кандидату в президенти: не був би він лідером, не був би він вождем, якби не зміг звернутися до індіанців рідною мовою. Я хотів би, щоб це також почули в Росії. Багато людей сприймають це з позиції агресії. Я знаю, бо я наро-

дився в Москві. Одна з тем нашого фільму: мова людини дається, щоб мости будувати, а не паркани. Це не зброя, а інструмент порозуміння», — наголосив режисер.

На його думку, щоб повноцінно запустити український кінопроцес, потрібно створювати героїв, які перемагають.

«Ми перевантажили глядача депресивним кінематографом. Наш герой спробував змінити цю позицію і показати, як перемагати. Герой, який може перемагати, шляхом майже не зовсім реалізм. Але тільки герой може бути локомотивом, який веде глядача в кінотеатр. А наше кіно агресивне, постмодерністське», — резюмував Михайло Ілленко.

ТИМ ЧАСОМ... У Донецьку «ТогоХтоПройшовКрізьВогонь» назвали... російським фільмом. На офіційній сторінці картини у мережі Facebook поданий такий коментар донецького глядача:

«Нарешті прийшов довгоочікуваний день, і у Донецьку показали цей фільм. Коли я прийшов купувати квитки, у рекламі побачив: «язык фильма: русский; украинские субтитры... Майже весь фільм був російською мовою. І це за гроші українських платників податків!!! Фільм українським назвали важко, хіба що — фільм з українськими акторами, але ніяк не український...»

24 серпня у День Незалежності о 23.00 фільм «ТойХтоПройшовКрізьВогонь» буде показаний на телеканалі «1+1».

<http://gazeta.ua>

«У СОНЦІ ПРАВДИ – НІЖ...»

18 ЛИПНЯ 1961 РОКУ В «ЛІТЕРАТУРНІЙ ГАЗЕТІ» (З 1962 РОКУ – «ЛІТЕРАТУРНА УКРАЇНА») БУЛО ОПУБЛІКОВАНО ПОЕМУ ІВАНА ДРАЧА «НІЖ У СОНЦІ», ЯКОЮ МОЛОДИЙ 25-РІЧНИЙ ПОЕТ ВВІЙШОВ У ВЕЛИКУ ЛІТЕРАТУРУ

Кінеш п'ятдесятих – початок шістдесятих років минулого, двадцятих століття, був незвичайним. І на землі, і в небі відбувалося грандіозне, неповторне, революційне у кращому розумінні цього слова. У космос за першими супутниками землі, полетіла космічна ракета з людиною на борту. А на землі, після затяжної багаторічної сталінсько-берієвської тоталітарної зими, позначеної лютими морозами репресій і фізичного винищення інтелігенції, після смерті Сталіна і з приходом до влади Хрущова настала політична «відлига», духовне відродження народу. Було розвінчано «культ особи вождя всіх народів», оприлюднено багато з тих злочинів, які чинила більшовицька система проти свого народу. Одних лише письменників України, репресованих і замордованих у добу сталінізму, дослідники називають від 97 до 500 осіб.

Отож, відчувши політичне «потепління» в суспільстві, на літературну ниву почали виходити митці нового творчого мислення: Ліна Костенко, Микола Вінграновський, Іван Драч, Василь Симоненко, Іван Дзюба, Борис Олійник, Віталій Коротич, Євген Гуцало, Василь Стус... Ці та інші молоді літератори, згодом названі «шістдесятниками», сміливо руйнували установлені стереотипи в літературі, зокрема в поезії. Вони відкидали літературні шаблони, за допомогою яких творилася література сталінського режиму. Вони відроджували українське художнє слово, яке повсякчас перебувало під ідеологічним та цензурним гнітом, якому не дозволялося виходити за межі дозволеного. І ось з вуст цих молодих митців рідне слово, вирване з ідеологічних пут, забриніло свіжо, розлого, бодзвонно, заграло всіма барвами!

Справжнім вибухом в тогочасній молодій українській поезії стала поема Івана Драча «Ніж у сонці». За своєю сенсаційністю це було співзвучне хіба що польоту Юрія Гагаріна в космос!

«Іван Драч, – згадує Микола Жулинський (до речі, теж із когорти «шістдесятників»), – так несподівано і бурхливо вибухнув величезним шалено гострих метафор, так буйно вихопився за ослабленим соціалістичним «обіймів» і рвону в космос поезії своїми «протуберанцями серця», що в читача забивало дух і розвиднювалося серед мороку поетичної нудоти і образної сірости.

Феєричною трагедією «Ніж у сонці» він буквально розшматував блаженську марлю, якою прикривалося немічне, обклеєне римованими цитатами та ідейно дистильованими закличними «поезопаровозами» тіло офіційної поезії, і відкрив. Як глибоко засів «ніж у сонці нашої правди».

Бунтівлива, безмежно феєрична образна фантазія, круто замішана на теліженських чорноземах і лугах, перемолота на кривавих жорнах національної історії правда та іронія, гострий, як козацька шабля, сарказм, гіперболічна, мов Чумацький шлях, асоціативна експресія і символіка, ніжна, як мамина хустина, самота, печальна туга за красою – це був молодий Іван Драч «в золотих переливах кучерів».

Як тонко підмічено, як правдиво і красиво сказано!

Я й сам пам'ятаю, як тоді, ще 18-річним юнаком, що недавно закінчив середню

школу, уперше прочитав в «Літературній газеті» (1961 рік, 18 липня) феєричну трагедію Івана Драча «Ніж у сонці». Скільки нового й чогось ще мені, сільському хлопцеві, невідомого було в тому творі на цілу велику газетну сторінку! Яка надзвичайна метафоричність яке розмаїття художніх образів! Я відчув, побачив, як суто земні справи, надто ж, як мені здавалося, такі приземлені, котрі мені доводилося бачити не один раз – похорони чи сільське весілля – можуть так схвилювати, можуть так органічно співіснувати в одному художньому творі з таким глобально-світловими темами, як трагедія Хіросіми, чи запуск американськими ракетами з мису Канаверал.

Іван Драч як і його товариш по перу Микола Вінграновський увійшов у літературу рвучко і молодечо. Його вірші відразу ж привернули до себе численних читачів, які збудувалися за новим, справді поетичним словом, але й критиків від старої ідеологічної системи – теж. Вони, оті критики, боялися усього нового, свіжого, що з'являлося в літературі, не могли змиритися з тим, що творчість молодих випоркує з-під їхнього впливу. Хоч я в ту пору, з грудня 1961 року до вересня 1964 року служив в армії, але пам'ятаю з преси, а ще ж і як учасник республіканського семінару молодих літераторів в Одесі у травні 1963 року, де гостями семінару були Микола Вінграновський та Богдан Горинь, як на всіляких партійних пленумах та ідеологічних нарадах піддавалися брутальній критиці твори Миколи Вінграновського, Ліни Костенко, Івана Драча... Останньому докоряли за, як вони називали, «формалістичні викрутаси», за його «Баладу про випрані штани», закладаючи їй «надуманість, зумисну, викличну не поетичність» тощо. Було висунуто теорію про «батьків і синів» в літературі. Однак життя спростувало цю вигадку. Літературна молодь ніколи не протиставляла себе старшому поколінню письменників, навіпаки – з синівською шанобою ставилася до них.

Павло Тичина з великою теплотою і ширістю відкунувався про творчий дебют Івана Драча, підтримав його. А ось як згодом згадував Павло Загребельний, який на ту пору був головним редактором «Літературної газети» (згодом «Літературної України») про публікацію на сторінках письменницького видання поеми І. Драча «Ніж у сонці» у своїй книзі «Думки нарозхрист»: «... прийшов до мене Іван Дзюба і приніс кількадесят машинописних сторінок з віршами невідомого поета. З Іваном Дзюбою ми кілька років працювали у «Вітчизні», між нами виникло те, що зветься взаємодовірою, тому Іван Михайлович цілком відверто сказав мені, що автор цих віршів Іван Драч шойно виключений з Київського держуніверситету за політику, що вірші свої він пробував читати на літоб'єднанні видавництва «Молодь» (воно вважалося тоді кузницею молодих талантів), але був затюканий, що тепер він змандрував не знати й куди і ці поезії дав не в надії на друкування, а так – для знайомства».

Я взяв вірші додома, щоб прочитати вночі. Чомусь так сталося, що не запам'ятав з

десять віршів жодного, забув, про що там шлося, вже на ранок і не тому, що то була безбарвна, ніяка писанина, а тільки через моє засліплення вмщеною поміж віршами великою поемою «Ніж у сонці».

Трагедія-феєрія, феєрична трагедія – так звалася ця незвичайна річ. Автор – селянський хлопець, виключений з першого курсу університету. Неймовірно! Похорон голови колгоспу. Його несуть на жилавих руках, на гніві, на не визрілому смутку. Востаннє він підводиться в домовині:

*Прощайте ферми!
Й ви, воли розумні
І коні сторожі
У траурній вбранні,
І чисте сонце, й люди,
Й лист кленовий!*

*І ви, машини,
Й ти, кринице вірна.
Прощай, дорого.*

*Й ви, воли розумні,
І триста п'ятдесят років тому,
Згадалося, було в Шекспіра:*

*Прощай навік,
сердечний мій спокою!
Прощай, утіхо,*

*розуме прощай!
Прощайте, плюмажі,
війська, бої,
Де честолобство*

*переходить в доблесть!
Прощай, мій коню,
що іржеєш до мене!
І клич сурми,*

*і гуркіт барабана!
І флейти гострий свист,
і стяг величний!*

*Вся слава, почесні,
і велич вся,
І мужність, і тривоги
славних січ!*

*І ви, гармати
із захриплим горлом,
З якого виліта*

*смертельний грім,
Як грізний грім
безсмертного Зевеса, –
Прощай усе,*

для чого жив Отелло!

Що це? Майже відверта цитата з класика? Чи, може, молодіжне хизування ерудицією перед отими «еле граматичними»? Та ні. Цей молодий поет, володіючи великим даром прозріння, не просто повторював відоме місце з Шекспіра, він зумів проникнути в таємний смисл трагедії «Отелло», про яку свого часу Олександр Блок сказав: «У ній є все, що може статися в усі віки, за всіх умов, у будь-якому середовищі».

Безпутна душа чорношкірого Отелло обплутана об'єзками служіння чужому народові – і безпутні душі голів колгоспів, наставлених чужою ворожою силою над народом власним, від чого в найчужіших із них колі не почорніла шкіра, як у венеціанського мавра, то почорніло серце.

Паралель була смілива, вражаюча, грандіозна! І дивно, що такий суперобережний літературний лис-Микита, як Леонід Новиченко, редагуючи згодом першу книжку Івана Драча і не наважившись вмістити там усю поему «Ніж у сонці» (може, злякався слів «Ракету ми зробили з хліба й сліз?»), дав тільки розділ «Похорон голови колгоспу» – мабуть, вважав, що це найнейтральніше з усього. А вийшло – бомба!

...Я читав тоді вночі в своїй книжках запханій до самої стелі кімнати на вулиці Мечникова, і вже не було ні кімнати, ні стін, ні стелі, ні книжок, а тільки глухий вітер з далеких світів гув наді мною, і таємничі шепоти розлуновалися в просторах, і велетенські крила (архангельські чи демонові) шестеліли

у височинах, і сліпучо-барвисті сні Врубеля, його марення, його муки, його покаєння, і незмірно далекий Скворода, що ціпком своєї тривоги пробує наш окаянний світ.

Як я любив тієї ночі душу цього нікому ще незнаного українського хлопця, його відчайдушне зухвальство, його тривожне, аж до знемоги горіння!

Вранці я приніс «Ніж у сонці» до редакції, покликав завідувачого відділом літератури Анатолія Боженка і сказав: «Будемо друкувати. Ставте в номер!» Кинулися шукати фотографію Драча, щоб показати народові України його Поета. Який він? Прекрасно-розвигхрений, як Вінграновський? Чепурний, як Коротич? Романтично-філософський, як Ліна Костенко? Маленький, але гордовитий, як Малишко або Павличко?

Не знайшли ні Драча, ні його фотографії. Надрукували з малюнком редакційного художника Костюченка. За тридцять п'ять років (стаття

лізкій критиці дії Партії регіонів у зв'язку з ухваленням у першому читанні законопроект «Про засади державної мовної політики».

«Громадська гуманітарна рада, на думку авторів заяви, повинна засудити «ці спроби узаконення російської мови», як другої державної в Україні. «Якщо цього не буде зроблено, ми не вважатимемо можливим перебувати далі в складі Громадської гуманітарної ради», – заявили Богдан Ступка, Іван Драч та інші їхні колеги.

Цей один з останніх громадянських вчинків поета Івана Драча нам багато про що говорить, а саме: про його синівську любов до рідної матері-України, її народу, до його мови і готовність захищати її до останнього подиху.

Однак розмову нині акцентуємо на першому друку поеми «Ніж у сонці», що з'явилася в «Літературній газеті» з перенесеним словом тоді також ще молодого і також дуже талановитого відчайдушного зухвалого літературного крити-

Іван Драч і Данило Кононенко у Сімферополі. 1978 р.

«Золоте коріння» про творчість Івана Драча і, зокрема, про його першу публікацію поеми «Ніж у сонці», певно, була написана 1996 р. – Д. К.) я так і не запитав Драча, де саме він прокинувся того ранку, коли вийшла з його «Ножем у сонці» «Літературна Україна» (з Гончарового благословення я перейменував безлику «літгазету»). Та й хіба це мало якесь значення? Головне було в тім, що з того ранку почався триумфальний похід Поета Івана Драча, почалося, власне, те, що одразу одержало наймення: шістдесятники. Могло бути й без нього? Могло. Але не те, не таке, може, й взагалі – ніяке. Мені й далі хочеться думати про Драча як втілення нашого українства, як про Поета, і я вірю, що Драч є і буде, і назавжди залишиться для нас саме як Поет з великої літери, і навіть сили лекла неспроможні будуть відірвати його від нас, від українців і від України...»

На цьому ставимо крапку і припиняємо цитувати нашою неперевершеного романіста Павла Архиповича Загребельного. Усе, що він сказав про поета Івана Драча, не підлягає сумнівам. Іван Драч і в літературі, і в політиці, і в суспільно-громадському житті проявив себе справді Великим Українцем. Це ж він разом з іншим Великим Українцем Богданом Ступкою та рядом членів Громадської гуманітарної ради при Президентові України виступили із заявою, в якій підда-

заглибленість з талантом безпосереднього, предметного, гостро чуттєвого, а водночас витонченого і щедро широко сприймання життя.

Іван Драч не лише поет, а й громадянин. В його поезіях раз по раз чуєш голос сумління, зверненого до певних моральних та й політичних питань часу. Він воює за справжні комуністичні ідеали. Пристрасто й ушпилює нападе він на міщанський модус життя. Його самотнє поетичне світосприйняття, вольовий життєствердний тон включають у себе елементи драматизму й трагізму. Молодому поетові властивий також історизм мислення.

Не все ще в поезіях Івана Драча безсумнівне й високо вартне. Є свої «накладні витрати». Скажімо, в поезії «Ніж у сонці» мені здається трохи штучною, надуманою друга частина («Радіограма японських рибалок», «Інтер'ю Хемінгуей», «Повідомлення інституту Сонця»). Щоправда, вона й задумана як умовна, але умовність тут ще не така сильна й захоплююча, щоб бути високим мистецтвом.

Поки що Іван Драч спалахами своєї поезії засвітлює фрагментарно поодинокі вирази й грані життя. А може стати і таке, що він прийде до цілісної, всепронймаючої й синтезуючої власної концепції життя (поетичної концепції), якщо його душевне не згасне, а злетить вище, поживлюване чуттям відповідальності й покликання, невгамовним незадоволенням з себе, потягом до вищого й кращого, прагнення праці, праці й праці, одне слово – тою незаспокоюваною мукою, яка одна тільки й робить з людини творця».

Понад півстолітні передбачення і сміливі прогнозування тодішнього молодого літературного критика Івана Дзюби щодо тодішнього молодого поета Івана Драча здійснилися. Він, Іван Драч, став справді нашим національним прекрасним поетом, яким ми, сучасні українці, широко пишаємось, творчість якого стала справжньою окрасою нашої української літератури. Він зумів сказати те «насушене, сьогоднішнє слово, якого так спрагли читачі». А триумфальна хода цього, за визначенням Павла Загребельного, велими обдарованого селянського хлопця у велику літературу почалася саме з неперевершеної і за змістом, і за своєю формою, і за своїми художніми якостями отією невмирущою поемою «Ніж у сонці».

І нехай у ній деінде вкращена тодішня комуністична словесна атрибутика (а як без неї можна було сподіватися на публікацію поеми та й будь-якого іншого твору у ті жахливі жорстокі цензурські часи?), – поема й понині хвилює читачів. Як найціннішу і найдорожчу для мене реліквію я й досі бережу в своїй архівній папці з надписом «Літ. Україна Загребельного» той повогтілий від часу примірник «Літгазети» за 18 липня 1961 року з опублікованою в ній поемою молодого Івана Драча «Ніж у сонці».

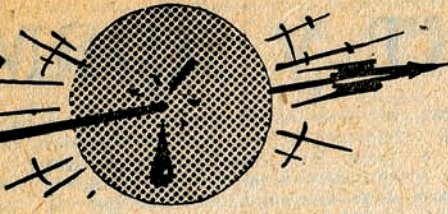
Хочу, аби й ті, хто пам'ятав, але вже забув про ті перші сміливі кроки в літературі селянського сина Івана Драча, і ті, хто, можливо, ніколи й не читав цієї поеми, перейняли духом тієї простої епохи, в яку було написано «Ніж у сонці», відчувли «вольовий життєствердний тон» цієї поеми, котра, за висловом Павла Загребельного, стала отією «бомбою», котра доштовпувала тогочасні соціалістичні стереотипи в українській літературі.

Данило КОНОНЕНКО

Іван ДРАЧ

Ніж у сонці

ФЕЄРИЧНА ТРАГЕДІЯ В ДВОХ ЧАСТИНАХ

Не отблеск,
отблеском рожденный, —
Ты по себе свой край оставь,
Твоею песней утвержденный...
О. Твардовський

ПРОЛОГ

Мої віки слідом за мною ходять:
Од вітраків до полиску ракет,
Фотон і пишна паска великодня,
Усе — до лаконічності штиблет.

Надії бубнявють цвітом вишень
У сонцем зацілованих садах.
Слова мої!

Шикуйтесь сміливіше —
Пилюка зір хай шерхне на вустах.

Навіщо я? Куди моя дорога?
І чи моя тривога проросла
Од сивої печалі Козерога
В гливке болото рідного села?

Що маю нести в сиві сині далі?
Пшеничну ласку в молодих руках
Чи чорний рак
водневих вакханалій,
Що серце їсть п'яти материкам?

Я — przeklany ворогом не тричі
(Рубцями ран закутана душа),
Дивлюся зорям в мерехтливій вічі,
В оранжеве шептання: «Поспішай!»

Хрустить повітря
вафлями сипкими,
Ковтаю з вітром чорнобривий спів...
Яку гіркоту корабель нестиме,
Бо я ж не наробиць, не одкипів!

Збираю я в долоні сині тіні,
Прощаюсь із синицею, з Дніпром,
Бо в мене не Ньютонове тяжіння,
А галактичне —
в безвість напролом.

Сковороду зустрів я у трамваї
(Блукає він по світу двісті літ).
Смушеву скинув і мене питає,
Чи можу Сонцю передати привіт.

Чоло в старого з жовтої розлуки,
Мільйони зморшок пов'яли вид,
Меланхолійні філософські руки
Ціпком тривоги пробують цей світ.

Шепоче він: «Ти відлітаєш, сину,
На лобі в тебе знак неправоти.
Щоб корабель не став за домовину,
Візьми благословення — і лети.

Пройдись землею.
В серце йди людське ти,
Питай у нього дозволу і права,
Бо якорі космічної ракети
Вросли в народ —
навічно аж іржаво».

ПЕРША ЧАСТИНА СЕРЦЕ НАВСТІЖ

БОЖЕВІЛЬНА, ВРУБЕЛЬ І МЕД
Свій білий плащ
накинув я на плечі

І сонячне кашне,
І дихав мудрістю
і сподіванням вечір,
І поїзд мчав мене.
Гойдались грона хмар
і нахилились в руки,
Грибами віяв ліс.
Дуби тужили, як дозрілі муки,
І місяць тугу ніс.
В хиткім промінні
прочинились двері —

Заголовок першої публікації поеми І. Драча «Ніж у сонці» з «Літературної газети» за 18 липня 1961 р. Малюнки В. Гринька

І в віялі дошів
Із пляшкою холодної мадери
У чорному плащі
Ввійшов. Поставив.

Збуджено застиг.

Простяг мені.
Переливались в смугах світляних
Два келихи скляні.

НЕЗНАЙОМИЙ
Я — вічний чорт. І лай мене
й не лай,
Я поведу тебе в таку дорогу,
Що проклянеш ти свій
священний край,
І замір свій, і молоду тривогу.

Ти перетрусиш кісточки дідів,
Червоний стяг розірвеш на онучі
І тому, хто тобі так догодив,
У чорну пашу кинешся із кручі.
То буде з мукою,
з печаллю в сто віків,
А нині можна просто, любовно...

Іди до нас, до наших трунарів,
У наше кодро, вічне і стомовне.
Ми кришим душі,
цвіт б'ємо морозом.
Нас — чорна ніч,
а вас — якийсь мільярд...

Це не погроза.
Чого ж ти варт,
Як віриш в справу липовую?
Ти ж хлопець свій!

Я

Кінчай — вип'ю...
За твій упокій!

Ми йшли удвох. Ліси полум'яніли
Одспіваним, стухаючим вогнем.
Тополь дівочих золотисті стріли
Тримали сонце
над блакитним днем.

Хатки біліли, чепурились стріхи.
Дівчата в небо пісню понесли.
Хлоп'ята колесо котили і для вітхи
Пускали змія між осінніх слив.

Мій чорт був у модерному костюмі.
Плащ — на руці.

Крізь скельця окуляр
Він розсипав очі синьоглумі,
На призьб пекучий
непростиглий жар.

Тут сива жінка вилетіла з хати:
«Ой, діточки, коханенькі, сюди
Ідіть до мене. Я ж бо ваша мати.
У мене свято нині. Бригадир

Щось загордився. Не вітають люди.
Та людям не до мене, боже мій.
Мене лиш цуцик й півничок
не гудить,
І котик в мене є, і є бджолиний рій.

Синочки в мене —
всі сьогодні дома.
Приїхали. Спасибі їм, спаси...»
Я бачив — бралась попелом солома
Під колір сивої красивої коси.

Така печаль бриніла в її зорі,
Що дуб од погляду німів і тріпотів.
Каміння розсипалося на порох,
І я ламав свої шаблочки брів.

Ввійшли у хату. На столі — горілка.
Хтось горло мені кліщами здушив:
Три ложки, три виделки,
три тарілки —
І жодної душі.

Собака за столом,
і кіт хлєпав драглі,
І півень звично сокорів на лаві.
— Ой, діточки, синочечки малі,
Ну, випийте, красавчики ласкаві.

Вона чарки підносила котові,
Собаці й півневі —
на ймення звала їх.
— Андрієві це буде, це Петрові.
А це Ванюшці —
вистачить на всіх.
Ще й гості в нас.

Просіть до столу, діти,
І божевільна у танок пішла.
І навіжений, і проклятий вітер
Крутив її круг чорного стола.

Три козаки ридали над старою
І не могли зійти з кривавих рам.
Той під Берліном,
той в сніжнім завою
Десь під Варшавою,
а третій ніби сам

Од чорної наруги
в тридцять сьомім.
А мати, сива і страшна, пливла
Над білим світом по святій соломі.
Кругом планети йшла —
кругом стола.

«Ой, сини-синочечки,
Славні огірочечки,
Чубчики-любчики,
Маленькі голубчики.
Ходить Гітлер по Україні,
Носить жорна при коліні:
— Якби вас перетовкти,
Та од Сталіна втекти.
А я сиджу на рядні
Та рахую трудодні.
Сюди — кидь, туди — кидь,
А ти, старий діду, цить».

Тут двері розчинились. З того віку,
І з того світу в хату Врубель вбіг,
Завмер на мить, дивився на каліку
І впав на збитий тугою поріг.

І прошептав: «До Третьяковки нині
Така печаль долинула відсіль,
Що Демон все розкидав на картині,
Всіх розігнав, відчувши дикий біль.

Його журбу оця печаль зв'ялила,
Від сорому себе він в груди б'є.
Горілі фарби і тріщали крила...
Вклоняюсь вам —
Страждання ви моє!»

А мати нам у ринку мед давала,
Густий осінній захололий мед.
Медове листя за вікном кружляло,
Печаллю повиваючи свій лет.

«Тож, гості дорогенькі, на дорогу
Візьміть гостиниць —
ринку ж занесіть».

Я поклонився матері у ноги
І диких дум порвав жорстоку сить.

Я сивіти почав у двадцять п'ять
Од тої хати, од скорботи тої.
Ця мати вміє сина виряджати,
Затужить тонко серцем і рукою.

Вона постане, чиста і тривожна,
Зіпершись на печаль свою внизу,
І дасть мені в космічне бездорожжя
Мед — доброти і роздумам — сльозу.

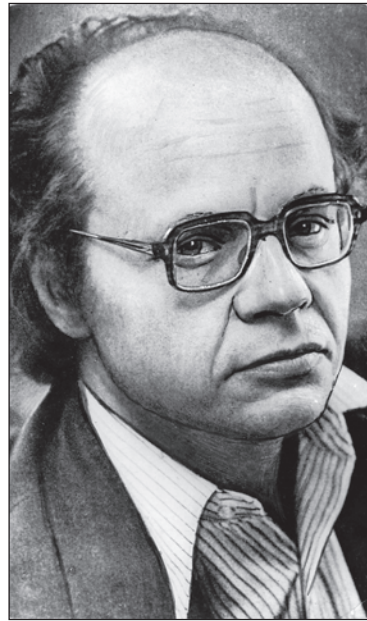
ПОХОРОН ГОЛОВИ КОЛГОСПУ

Його несли на жилавих руках,
На гніві, на незвірлому смутку,
В кленовій жовто-білій домовині —
Сорокалітнього красивого
мужчину —
Його несли на жилавих руках.

А я стояв із невідчепним чортом,
А я ішов дорогою з людьми.
І гнулись від горя їхні плечі.
Я захлинався музикою суму.
Ми шапки вітру одягли із чортом.

І слалась листом молода дорога,
Солом'яні брилі хати скидали,
І синій жаль світився в їх очах.
Жінки ридали, і тини, і коні —
І так поволі слалася дорога.

Востанне він піднявся в домовині,

Рукою сперся
на ребро гембльоване,
В ребро життя
втиснув востанне руку.
І смерть прокляв очима і губами,
Коли піднявся востанне
в домовині.

— Одну легеню я віддав війні.
А вам віддав і серце, й мозок свій,
І злість свою, й легеню ту останню,
І сивий сум свій, і красу любові,
Яку зберіг в страховищі війни.

Ось хата Гапчина,
похилена, низька.
Я завинив навіки перед нею,
Перед її убогістю. Прощай!
Мені ти не даси спокою на Тім світі,
Вловина хата, змучена, низька.

Прощайте, ферми!
Й ви, воли розумні!
Й сторожки коні в траурнім вбранні,
І чисте сонце, й люди,
й лист кленовий!
І ви, машини, й ти, кринице вірна!
Прощай, дорого!
Й ви, воли розумні!

А ти, Бетховене, прости мені за те,
Що я не мав часу прийти до тебе,
Що знаю я симфонії полів,
Але твоєї жодної не знаю.
Прости мені, Бетховене, за це.

І ви, Родени, Моцарти
й Ейнштейни,
Ходив я часто до людського горя
І повертав його очима в сонце.
Одним багатий, іншим — бідний я.
Простіть, Родени, Моцарти
й Ейнштейни.

А ти, Степане, п'яний і сьогодні.
Прости, що лаяв рідко я тебе.
Що в смутку твій
я не ввійшов душею,
І ти, хмарино сиза, прощавай,
Дошем поплачеш по мені сьогодні.

Ми з вами хліб робили,
цукор чистий,
І рідко ми дивились на красу.
Прости, Марино, що не надивився
Я на уста твої і очі сині.
Ми з вами хліб робили,
цукор чистий.

І він притих.
Хрестами зводивсь цвинтар,
І голова ковтнув життя востанне —
Кругом чола
кружляв супутник в нього,
Утворюючи німб простій людині,
Що вмерла,
і хрестами зводивсь цвинтар.

Шептало Небо до Землі-сестриці:
«Візьми його у себе — славне серце.
Бо скоро я прийматиму у лоно
Твоїх синів,
коли застане смерть», —
Шептало Небо зверхньо до Землі.

І Мефістофель насміхався з мене,
І грудку шани кинув на труну я.
І сивів я. Збирались в небі сльози.
Ридали хмари, кутаючи сонце.
І Мефістофель насміхався з мене.

Мене хрестили всі хрести довкола,
Благословляли люди і дерева,
І голова червоною зорею
Мене благословив в дорогу синю.
Поля чорніли, як муар, довкола.

НЕВИДИМИ СЛЬОЗИ ВЕСІЛЛЯ

Гей, у коло, подорожні!
Чарку їм, бояри!
І кружляли, вирували,
гупотіли пари.
Хто сміявся-заливався,
кого сон завіяв.
Молоденький барабанщик
булаву посіяв

І шукає на долівці.
Пахне кропом в хаті.
Кукурікають на стінах
півні пелехаті.
Вітер голову просуне,
візьме руки в боки,
Пронесеться з сватом Гнатом
вивертом високим.

Садівник бере у руки
квашені, пахучі,
Жовто-сизі, повношкі,
з хвостиком закрученим.
Кум в наливку губи мочить,
щось кумі шепоче,
Вус вихрестий, попелястий
шоку пролоскоче.

Молодий — красивий, гордий,
зверхньо очі мружить,
Сизим соколом вприсядку
по долівці кружить.
Дітвора багатоока стукає у шибку
До тонкої молодії
несуть тоншу скрипку.

Сутеніє. Вечоріє. Блакитніють вії.
«Ти заграй нам, наша мріє,
пісне-Соломіє».
І заграла-затужила,
розкрилила крила.
Зразу хрипко, потім скрипка
сльози проросила.

СКРИПКА-СОЛОМІЯ

«Я — дівчина, я — скрипка
тонкостанна.
Я — ніжна ніч у зорянім вінку.
У мене тіло з білого туману,
Із сонця у хмариннім сповитку.

Я — мерехтлива чорнобрива птиця
Із крилами жевріючих світань,
Переді мною м'якне синя криця,
Бо мука моя сива і свята.

Несу я ніжність у світі жорстокій
Її бджолою брала я з століть,
Щоб в ці скаженні і трагічні роки
Коханому хоч хвилюк пробриніть.

Я хочу дати зоряного сина,
Тому, що рветься
крізь ракетний грім,
І докором хай буде ця хвилина
Тому, що зветься судженням моїм.

Ви шлюбну постіль
стелите грошима,
Зірки у вас не сіються з руки.
Даровані золочені зажими
П'ють кров душі, як золоті п'явки.

А в мене ж тіло з білого туману,
Із сонця у хмариннім сповитку.
Я — дівчина,
я — скрипка тонкостанна.
Я — ніжна ніч у зорянім вінку».

Так квиліла, так тужила,
сльозою росила,
Отак крила розпряміла
дівчина красива,
Аж зірками проросла
темно-синя шибка.
На столі в риданнях билась
тонкостанна скрипка.

(Закінчення на 10-й стор.)

Іван ДРАЧ

НІЖ У СОНЦІ

ФЕЄРИЧНА ТРАГЕДІЯ В ДВОХ ЧАСТИНАХ

(Закінчення. Поч. на 9-й стор.)

**УКРАЇНСЬКІ КОНІ
НАД ПАРИЖЕМ**

**Заслуженому майстрові народної
творчості Омелянові Залізнику**

Цей світ живий витворював не бог,
А чоловік з Адамової глини,
Цей світ пофарбувався і просох —
Просився в серце зрячої людини.

Коти тут ніжились,
шугали тут жар-птиці,
Із глини ліплени,
пропечені вогнем.
Жевріли зеленючі очі
В таких тварин, яких не видав Брем.

Я не звернув уваги на коня.
«Дитяча забавка», —
подумалось недбало.
Козла дзвінкого тихо з шафи зняв
І задививсь на роги небувалі.

Я був сліпий — і кінь помстив мені,
Коли на нього позирнув я вдруге:
Мені він кинув душу в пломені,
І трісли неіснуючі попруги.

Зробив він з мене
дикий сизий степ,
Байдужого жбурнувши
літ на триста.
І мчала по мені крізь марево густе
Орда іржача, буйна і розхристана.

Він поводир був, імператор-кінь,
Він бив мене копитами некутими,
Щоб десь там через кілька сот років
Не йшла байдужість
в зорі п'ятикутні.

Я подивився вдруге. Він мене
Зробив Дніпром,
чи то пак Бористеном.
Я ждав — він зараз орди прожене
Нутром блакитним
в розпалі шаленім.

А він прийшов і хмари з мене пив.
Вузечка срібна вилаسا розгублено.
І з-за полинних гіркнучих снопів
Лоша він кликав —
принца ніжногубого.

Я подивився втретє. І проріс
Палацями, халупами й мостами.
І Сена бігла по мені навскі,
А в ній купались дерева і храми.

А по мені, на скіфському коні
І наді мною в строгім неспокою
Пікассо мчав крізь хмари срібляні

І голуба притримував рукою...

Прости мені, розумний коню мій.
За темноту, що з горя попелєста,
І поведи крізь цих рядків сувій
До свого бога, до творця,
до майстра.

На тій майстерні
не шукай табличок,
А просто йди із серцем під рукою,
Де сивий муж із глини коней кличе
Й воли в печі ремигають юрбою.

Де по незвичній сум'ятній палітрі
Тривога йде з-за дальніх небокраїв:
Сидить корова в чорному циліндрі
І бомбу чорними копитами
тримає.

І скачуть коні через бюрократів
В Москву, в Париж —
некуто і красиво,
Негнуздані і волею багаті
Вкраїну мчать
на вицвічених гривах.

Як задні ноги — біля стін Софії.
Стрибок — передні
на столі в Амаду.
А Залізник шось сумовито мріє,
Й сіда до нього Вічність на пораду.

І скіфський кінь із мазаної хати
Чумацьким Шляхом
зорі прогортає...
Ну, що ти скажеш,
бісе плутуватий,
Про хуторянську долю мого краю?!

ДРУГА ЧАСТИНА

НІЖ У СОНЦІ

**РАДИОГРАМА
ЯПОНСЬКИХ РИБАЛОК**

Ми витягай сіті,
на палубу сипали рибу.
Тільки сходило сонце,
як ми починали улов,
І меншали наші тіні
на висірбленій лусці,
І сум наш зникав,
спалений сонцем і рибою.
Ми знову закинули сіті
у води надії.

Чекали нас діти голодні
й вагітні дружини.
Ми витягли сіті,
на палубу сипали рибу.
Як раптом — спинилися наші тіні.
Ми очі звели
на чисте блакитне небо —
Попадали ми на палубу,

колінами мнучи рибу.

І билися разом з нею
і теж задихалися з нею.
Ми стали нікчемною рибою,
хіба що з ногами й руками.
Спинилося сонце на небі,
на небі спинилося сонце,
А потім пішло назад
і сипало іскри на землю.

Сонце пішло на Америку.
Ми били один одного —
Чи сон навіявся звідкись,
і це нам лише наснилось.
Та сонце пішло на схід —
і ми божевільні скопом.

Ми витягли сіті з води
і їх закидали в небо,
Щоб сонце зловити-спинити,
що золоту і єдину
Рибу неба, рибу предків
й нащадків наших.

**ПОВІДОМЛЕННЯ АГЕНТСТВА
АССОШІЕЙТЕД ПРЕСС
(АМЕРИКА)**

Слухайте, слухайте всі:
Кінець правді, кінець красі.
З мису Канаверел (знай силу нашу)
Вчора ракету пустили.
А росіяни безсилі.
Ех, заварили ж ми кашу —
В Сонце всадили ножа.
Гітлер би з радості заіржав.
Автомат ракети вдарив ножом
Сонцю в палаюче серце, —
Ми у всесвітньому герці,
Пальму першості ми несем.
Ніж Америки в сонячній серці
Комунисти безкрилі.
Комунисти безсилі.

**ІНТЕРВ'Ю Е. ХЕМІНГВЕЯ
КОРЕСПОНДЕНТОВІ
АГЕНТСТВА ФРАНС ПРЕСС**

Кров Сонця спалить все на світі, —
Кричить газет лякливий хор.
Так! Це кінець людській кориді.
Догралось людство — матадор.

**ПОВІДОМЛЕННЯ ІНСТИТУТУ
ПОРАНЕНОГО СОНЦЯ
(ПАРИЖ)**

Вчена Рада інституту вирішила на
своїх численних засіданнях:
1. Сонце — це втілення людських
прагнень до правди, до краси, до
сміливості, до справедливості, до
ніжності і т. д. Як виникло Сонце?
Сонце виникло у фокусі людських
поглядів, звернених у небо, бо ж
людина звикла дивитись у небо,
якщо вона не тварина.
Людські мрії і надії невидимими

струменями йшли до Сонця і йдуть
зараз (в цьому можна пересвідчи-
тись, коли примружити очі і поди-
витись на Сонце, — ви побачите,
як з-під ваших брів потягнуться
срібно золотисті струмені — туди
люблять всі ваші чисті прагнення).

2. Чому Сонце не стоїть на місці?
Бо ж треба зібрати в себе всі праг-
нення і помисли білих і чорних,
жовтих і червоних людей, в ескімо-
сів і полінезійців, в академіків і
сміттярів, і, крім того, треба ще
світити.

3. Чому на Сонці плями?
Всяка людська підлість, дим війни
і крик вдів споконвіку осідають на
Сонці. Тому воно так потемнішало.

4. Смертельно зранене Сонце сті-
кає полум'яною кров'ю і заливає
вогнем всю Америку. Атлантичний
океан обмілів уже наполовину.
Атомні підводні човни лежать з
акулами і китами на суші. Людство
гине. Наші повідомлення йдуть з
Парижа, з підземелля. Невідомо,
чому Сонце повертається назад. З
Москви повідомляють, що кожно-
му комуністові видно ніж неозбро-
еним оком, а ми його не бачимо і
в найсильніші телескопи.

5. В Москві створено Комітет поря-
тунку Сонця і Землі: Голова Комі-
тету — Ленін. В складі Комітету
кращі сини всіх віків і народів.

ЕПЛОГ

Чоло я витирав і мчав сюди,
Бо Сонце з Заходу
летіло вже на нас,
Як Лев поранений,
воно неслось по небі
По хмарах, по зірках
і по супутниках,
І слід тягнувся золотий, кривавий,
Як шлейф печалі і близької смерті.
Я двері прочинив, я чув їх голоси.
Я чорту стусана дав і присів
За круглий стіл, кулястий,
як планета,
Де засідав тривожний комітет.

Я витяг ринку меду, подаровану
Старечими руками божевільної —
Мудроюші праматінки-печалі,
Ми чай пили із медом доброти,
Хліб мудрості лежав тут на столі.
Я пам'ятаю, Ленін пильно стежив
За кожним моїм порухом
і поглядом,
«У Сонці Правди — ніж. Лети туди.
Врятуй планету — Сонце порятує.
Народ недосидив, недоїдав.
Ракету ми зробили з хліба й сліз,
Із гордості і доброти людської.
Це найміцніший сплав —
ти долетіш.

Назад не вернешся,
бо всі прості земляни
Тобі — Людininі — не простять за те,
Що ти і досі не зробив планету

Квітучим садом, а терпиш двобій».

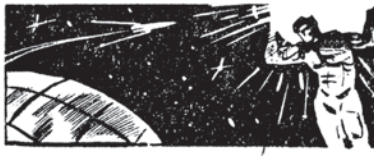
«Ніж у мистецтві», —
бурунів Бетховен.

«В науці чесній ніж!» —
Курчатов додавав.

І раптом ми почули дикий стогін,
І ми почули, бо Земля стогнала,
Напівобпечена, змордована і сива.
І тільки серцем ми почули стогін:
«Рятуйте мене, діти! Годі вам
У суперечках убивати роки.
Я ваша мати —
з пальмами, калинами,
З березами, ялинами.
Мене вогонь оголює —
Я божевільно!»
І стало Сонце в небі, —
і ми почули
Його шептання, вогняне й суворе
(Воно спинилось
просто над Москвою):
«Вмираю, люди!
Вийміть клятий ніж!»

Я одягав спорядження і йшов
До сізю ракети-домовини.
І божевільна мати йшла за мною,
І півень йшов,
і йшли собака й кіт —
Її сини, народжені безумством.
Вона принесла меду на дорогу.
Встав голова з могили і прощався.
Він став землею вже наполовину:
«Ти вмреш у небі,
в Сонці вмреш, синочку».

І Залізник приніс мені в дорогу
Свого веселого й найвного коня,
Що гривою паглатив і зорив
Білком прозоріння на пекельне небо.
Йшла Соломія-скрипка.
Біля персів
Вона тримала зоряного сина.
Він годувався молоком прощання
І дико й жакно позирав на сонце.
А стартовий майдан
був величезним серцем,
Навстіж одчиненим.
Мене покинув біс.
Його ножа підлоти я впізнав
У зблідлому пораненому Сонці.
Дивилось воно в мої незрадні очі...
Спасибі вам за смуток
планетарний,
Мої премудрі й нерозумні люди.
Спасибі вам за те, що я — ваш брат.
Дивіться серцем —
спалахну я скоро.
А чорний ніж впаде на білі руки
Моєї матері,
Коханої моєї.
Шовковим трауром
На золотім шиті палаючого Сонця
Умру я переможцем.
Прощайте!

ОТАКА РЕГІОНАЛЬНА МОВА В СЕВАСТОПОЛІ!

16 серпня Севастопольська міська рада прийняла прогнозоване рішення — ухвалила надання російській мові статусу регіональної в місті. Як ми знаємо, цей найполітизованіший орган місцевого самоврядування дуже піклується про комфорт для людей, які приїжджають жити в Україну, і приймає десятками рішення про покращення, і мільйонами виділяє кошти на підтримку мови Пушкіна і Гоголя, Бродського і Жванецького. «Спасибо за родной язык!» — кричать бігборди. Щоправда, практика показує, що депутати в окремих випадках «спінуть» і «глухнуть». Не бачать вони численні знушення над російською мовою, які допускають в місті окремі «знавці». Не бачать цього і депутати фракції «Русский блок», адже їхня мета — потрапити в Верховну Раду України, а зовсім не турбота про чистоту російської мови.

«ВиNNый погребок», назвати магазин «Золотые горы» чи створити оцю поліглотну маячню (на фото), невідомо якою мовою.

В будь-якій цивілізованій країні світу муніципальне самоуправління не займається політикою, а виконує прямі обов'язки по створенню нормального середовища для життя людей — у тому числі й середовища інформаційного.

Адже саме цим визначається цивілізованість, а не фактичною байдужістю до спотворення рідної мови.

**Микола
ВЛАДЗИМІРСЬКИЙ**
м. Севастополь

Сидір ВОРОБКЕВИЧ

РІДНА МОВА

Мово рідна, слово рідне,
Хто вас забуває,
Той у грудях не серденько,
Тільки камінь має.
Як ту мову мож забути,
Котрою учила
Нас всіх ненька говорити,
Ненька наша мила?
Як ту мову мож забути?
Таж звуками тими
Ми до Бога мольби слали
Ще дітьми малими;
У тій мові ми співали,
В ній казки казали,
У тій мові нам минувшість
Нашу відкривали.
Мово рідна, слово рідне,
Хто ся вас стигає,
Хто горнеться до чужого,
Того Бог карає;
Свої його цураються,
В хату не пускають,
А чужій, як заразу,

Чуму, обминають.
Ой тому плекайте, діти,
Рідну руську мову,
Вчіться складно говорити
Своїм рідним словом! —
Мово рідна, слово рідне,
Хто вас забуває,
Той у грудях не серденько,
Але камінь має!

1869

ВІД РЕДАКЦІЇ. Передруковуємо цей вірш С. Воробкевича, бо нещодавно в «КС» трапилася прикра помилка — один з наших постійних авторів приписав ці рядки... Т. Г. Шевченку. Дякуємо тим нашим пильним читачам, хто це помітив і допоміг виправити цю недоречність. А усім іншим для тренування пам'яті пропонуємо пригадати, хто автор цього вірша (він також раніше друкувався у «Світлиці»):
Все в тобі з'єдналося,
зилось —
Як і поміститься в одній! —
Шепіт зачарований колосся,
Поклик із катми на двобій.
Ти даси поету дужі крила,
Що підносять правду
в вишину,
Вченому ти лагідно відкрила
Мудрості людської глибину.
І тобі рости

й не в'януть зроду,
Квітуть в поемах і віршах,
Бо в тобі — великого народу
Ніжна і замріяна душа.
**Книжка у подарунок тому,
хто відповість першим!**

ВЕРБОВА ДОЛЯ

Вітри вербу гвалтують лугову.
 Осінній лист її — останній сором
 Зірвався й ліг в оглушену траву.
 Вітри вербу гвалтують
 п'яним хором.
 Не кличе порятунку, не клене,
 Ще й, мов би провокуючи наругу,
 Зелене лоно, наче муліне,
 Одну біду нанизує на другу.
 Всім курявам доступна,
 всім вітрам,
 Байдужа до людського лихослів'я,
 Розвішала принади, наче крам,
 На ярмарок, на гвалт, на безголів'я.
 Наповнені дощами, як торби,
 Женуться над лугами
 хмари драні, —
 Здається часом, не було б верби,
 То й не було б на світі ураганів!
 Ген буреломи дикі та круті,
 Рятівника ж ні зліва, ані справа...
 І не втекти вербовій простоті
 Від наглого,
 насильницького права.
 За смерчем, смерч.
 За гвалтами — журба.
 Спішать стихії, мов голодні,
 жерти,
 Але весною знов шумить верба,
 Неначе наречена, а не жертва!
 Така сердешній доля —
 юний вік —
 Болючі рани гоїти на тілі.
 Весною зламле всякий чоловік
 Пучок верби до Вербної неділі!
 Гей, Україно, ти хіба верба,
 Уквітчана весняними квітками,
 Що так безумно губиш, мов раба,
 Красу та честь
 перед гвалтівниками?

ОДИСЕЙ

Невгамовні вітри
 напинають вітрила...
 І куди потягло
 мандрівних сіромах?
 Вороги нам давно
 забуття сотворили,
 Але где Пенелопа і син Телемах.
 І верстається літ
 вже не перший десяток,
 Як Вітчизна сама
 без вождя та керма.
 Пенелопа моя
 все за ткацьким верстатом,
 А мене, Одисея, — мене все нема.
 І заповнили дім женихи-олігархи,
 І продажних рабінь
 заподавливий сміх.
 І безчестять народ
 кандидати в монархи
 І мене, Одисея, і рідних моїх.
 Ніби й нікому вже
 віднайти мого лука,
 Приладнати стрілу,
 тятину нап'ясти,
 Та за попрану честь
 оголоти шаблюку,
 І віддати врагу заповітної мсти.
 Бо бійців ні Циклоп не пожер,
 ані води
 Не поглинули всіх
 і не збили з пуття.
 Ми до берега йдем
 під зорею Свободи,
 І крутих крутиїв не спасе каяття.
 Ми уникли сирен
 милозвучної тризни,
 Ми втекли від кохань
 чужоземних наяд,
 Бо чайний рефрен
 в голосінні Вітчизни
 Вивіряє нам курс, як в тумані маяк.
 Тільки витримай ти
 атмосферу мерзотну, —
 Вже мене пізнає
 найвірніший мій пес...
 Батьківщино моя,
 Пенелопо скорботна,
 В мандрівнім убранні
 твій спаситель воскрес!
 * * *

Ми все життя боролися за мову.
 Вони — боролися тільки за права,
 В них капіталів наших —
 як полови.
 У нас, як завжди, —
 в нас одні слова.
 І телесміх у них на тему трах
 З дебільними кривляннями
 «кумів».
 Все робиться, щоб руський
 сіромаха
 Користуватись мозком не умів,

Щоб він і мислив, і крутився здібно
 Лиш тільки в межах торби
 та тюрми,
 І, що найголовніше, —
 їм потрібно,
 Щоб від землі відмовилися ми.
 За те, що вчасно
 не здолали скверни,
 Спокутуєм і кару, і вину...
 І до зірок йдемо не через терни,
 А до Шевченка — через Бузину.

МУРИ ДУХУ

Як українська стрінеться тобі
 Душа, що потребує допомоги,
 Спаси її в життєвій боротьбі,
 За це спасіння матимеш від Бога.
 Спаси її за будь-яку ціну,
 Заблудшу душу з тупиків обману,
 Зацьковану нуждою, хоч одну
 Не здай ні юді, ані бусурману.

Змуруй в її сумлінні цитадель,
 Модернішу за винахід Прокруста,

А якщо і народим пророка —
 Ми негайно його продаєм.
 Не потрібно нам Рідної Віри,
 Не потрібен прадавній обряд...
 І тому нас жеруть бузувіри
 Цілу тисячу років підряд.

Але навіть беззахисні вівці
 Чують нюхом ходу хижака.
 Схаменіться, брати українці,
 Виручаймо козак козака!
 І громи розумової битви
 Виб'ють клином безвиході клин.
 І збагне рятівні алгоритми
 Української матері син.

ШАНУЙМО ОДИН ОДНОГО

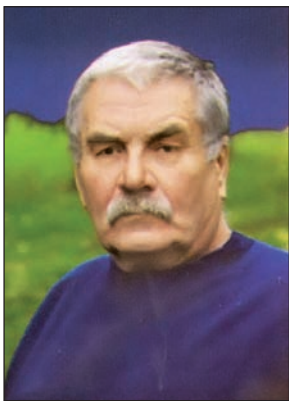
«І на оновленій землі
 Врага не буде, супостата,
 А буде син, і буде мати,
 І будуть люде на землі».

Тарас Шевченко

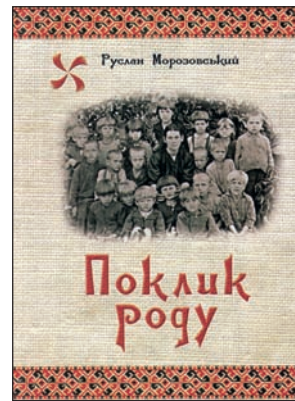
Нас хочуть відірвати від рідні, —
 Від батька хлопця, дівчину від мами.

Руслан МОРОЗОВСЬКИЙ

«ПОКЛИК РОДУ»

Надзвичайна концентрація думки й образу, які просто вистрілюють і влучають у ціль, пробуджуючи свідомість сплячих, — така поезія Руслана Морозовського. Вона звучить, як стародавня кобзарська дума. Парадоксальність порівнянь оголює ту неймовірну прірву, яка пролягла між давнім героїчним чином українських лицарів і діяльністю сьогоденних демократів, лібералів та олігархів, які, втративши сором, кидають нашу обідрану державу в пащу світових глобалізаторів. Автор хоче до кожного українського серця донести болючу Правду про зраду Рідних Богів, щоб воскресити прагнення відродити Рідну Віру. Така громадянська позиція засвідчує виняткову рису особистості поета, а саме — сувору чоловічу мужність, уміння відверто дивитися правді у вічі, щоб поборовати негативні прояви рабського мислення, які були нав'язані нашим слов'янським Предкам тисячоліття тому... Пропонуємо увазі читачів добірку віршів з книги Р. Морозовського «Поклик роду».

Аби не звабив душу ні бордель,
 Ні наркота, ні розуму розпусти,

Бо тільки так ми зможемо спасти
 Самі себе від супостата злого,
 Бо тільки так збудуємо мости
 До мурів української залогі,

Які нащадків оріїв спасуть
 Від самоїдства та чужого трунку.
 І ми, нарешті, зрозуміємо суть
 Взаємної потреби порятунку, —

Потреби, що Конфуція сини
 Угледіли на рівні ватерпасу
 З Великої Китайської Стіни,
 Яка спасає досі жовту расу.

Ми чули щось про Змієві Вали,
 І про кургани дещо нам відомо,
 Але, щоб і надалі ми були,
 Змуруймо Мури Духу Молодого!

ВИРУЧАЙМО КОЗАК КОЗАКА

Українці, ми публіка чемна,
 І тому в нас панує лихвар.
 А нахабна брехня чужоземна —
 Це для нас наймодніший товар.

По життєвій дорозі до мору
 Нас веде псевдовіра сліпа,
 Ми міняєм попа на парторга,
 А парторга ізнов на попа.

Нам обман, як на чоботи вакса,
 Як лампаси на сині штани.
 Ми міняєм Ісуса на Маркса,
 Нам обидва — ікони вони.

Нам потрібні гареми турецькі,
 Бо куди б ми здавали сестер,
 Поки хитрі юфи та жванецькі
 Обхохмили нас, наче тетер?

Ніби й справді, для того з народу
 Лився поту кривавий потік,
 Щоб який-небудь зайда-зброда,
 Обшахрайши націю, втік...

На козацьким, на ріднім просторі
 Бусурман демонструє нам честь —
 Він залазить на Київські гори,
 Він будує на горах мечеть.

Навчання нам до м'якого місця,
 Ми не хочемо вчитись, хоч плач,
 Нам би дрантя з чужого охвістя,
 Та на шию чужий налігач.

Обдеруть нас хай банки та трасти,
 Бо для того й існують вони,
 А дозволять нам трішечки красти —
 Ми щасливі тоді, як слони.

Без чужинця не зробимо кроку,
 Служим вірним йому холуєм,

Уже нам сотворили чорні дні,
 І чужину наповнили синами.
 Не слухаймо брехні про козаків,
 Неправда це, що наша хата скраю.
 Я голосно покличу земляків,
 І в ріднім колі тихо заспіваю:
 І день за днем, і в ночі грозові
 Міркуймо, родичаймося, кохаймо!
 Шануймо одне одного, живі,
 І супостата підлого долаймо.

Хто в комуністах був, а хто в УПА,
 Старих не нагнітай страхополюхів,
 Бо вража згря, лютістю тупа,
 Перетворити хоче нас на лохів, —
 То на хрестовий тягне нас похід
 І бреше нам,

що там добудем нафти,
 То нас на захід пає, то на схід,
 Щоб ми позбулись і землі, і хати.
 Тому і вдень, і в ночі грозові
 Мирімося, родичаймося, кохаймо!
 Шануймо одне одного, живі,
 І супостата підлого долаймо.

Хто нищить нас сьогодні —
 саме ті
 Червоношкіру винищили расу.
 Прикиньмо, козаки, на самоті,
 Чи нам потрібна доля Гондурасу?
 Рятуймо рід в ім'я святих Богів,
 Зневіреним розвіймо
 чорний смуток.

Спасем дітей від лютих ворогів,
 А матерів — від долі проститутток.
 І день за днем, і в ночі грозові
 Міркуймо, родичаймося, кохаймо!
 Шануймо одне одного, живі,
 І супостата підлого долаймо.

Міркуймо всі, щоб кодро Кабали
 Нас не губило фронтом

чи морозом.
 Щоб ми жили і вільними були —
 Нас порятує тільки рідний розум.
 Не слухаймо брехні про козаків,
 Неправда це, що наша хата скраю.
 Я голосно покличу земляків
 І в ріднім колі тихо заспіваю:
 І день за днем, і в ночі грозові
 Мирімося, родичаймося, кохаймо!
 Шануймо одне одного, живі,
 І супостата підлого долаймо.

БЛУКАЮЧИЙ СТРУМ

Я — блукаючий струм.
 Де мій плюс, де мій мінус —
 Я ніколи не знав,
 Але силюнка є.

Я дірвалю метал,
 Я — сповільнена міна,
 А напруга моя
 Навіть рейки жує.

Я — блукаючий струм.
 У сирім підземеллі
 Я твое, пане Ом,
 Позашлюбне дитя.
 Я притягаю грім.
 Я бурвалю панелі.
 Що живим — небуття,
 Те для мене — життя.

Я — блукаючий струм.
 Там, де цинкові труни
 І кислотні дощі —
 Найчудовіший кайф.
 Тільки кепсько мені
 Там, де вруняється вруна,
 Де металу нема,
 Хоч під хмару втікай.

Я — блукаючий струм.
 І дахи, і криниці
 Неодмінно усі
 Обкружляю підряд;
 Може, струну яку
 Кульову блискавицю

Чи утну тривіальний
 Коронний розряд.

Я — блукаючий струм,
 Від неробства дурію,
 Як фанатів юрба
 Під вищання гітар.
 Тільки часом сїяне
 Надокучлива мрія...
 Зацідити хоч раз
 Олігарха в ліхтар!

А ХТО В НАС ХУ?

Чого іще? Кому тепер не ясно,
 Що наше не належить нам давно.
 Вп'ялися клешні
 в тіло ньєнки класно,
 І світ регоче з нашого кіно.

Цинічно, примітивно, тривіально...
 А хто в нас ху — вже бачать і сліпі.
 За феросплав гризуться
 натурально,
 Бо мій завод потрібен шантрапі.

На весь кагал розкручена ловитва,
 Куражиться над лохами братва.
 Якщо й тримить над світом
 люта битва,
 То аж ніяк не за мої права,

А за котяче право на м'ясиці
 І партії зчепились, і попи.
 А я броню легованої криці
 Тепер просити мушу в шантрапі.

Оце вам, лохи,
 власник ефективний.
 Оце вам Захід
 (Північ, Південь, Схід...)
 Ринковий лад
 конкретно-дефективний
 І постіндустріальний перехід.

Мій президент стоятима,
 мов блазень,
 На паперті. Простягнута рука...
 А сталевар, як безпорадний в'язень
 Озброюватиме чужі війська.

Зате гуркоче з телека фанера
 І «відморозок» локшину чіпля...
 Вставай, Богдан,
 Богун, вставай, Бандера!
 Це вас гука окрадена земля!

БАРАНЯЧА ДЕМОКРАТІЯ

Коли гризуни засідали в журі,
 Місяця керівні позаймали шурі.
 А як барани посідали в журі,
 На інші місяця пересіли шурі.

А перші місяця зайняли хижаци:
 Удави, шакали, гієни, вовки.
 Чому хижаци перемогли досягли?
 Бо ті барани демократи були.

БОМЖІ НА МЕЖІ

Збирались бомжі на межі
 Черстві споживати коржі.
 Гукали до них сторожі:
 «Анумо, бомжі, від межі!»
 Від ляку холоди бомжі,
 Неначе голодні моржі.
 Бомжам би втекти від межі,
 Та луки навколо чужі,
 Чужі рубежі, гаражі
 Ще й ікла собак, мов ножі.
 Плазуйте, бомжі, як вужі,
 Але і ліси вам чужі,
 Байраки, шовки ковили —
 Бо земля бомжі продала.

«ПРОФЕСІОНАЛИ»

Не хочу пити, ані їсти,
 А хочу знати тільки суть —
 Юристи та економісти
 Яку нову біду несуть?
 Бо ще недавно комуністи
 Пролетарів та нацменшин,
 Як натуральні утопісти, —
 Тягли до сонячних вершин.
 Коли ж вершини відсіяли,
 Відмайорили, як мара,
 Взялися «професіонали»
 Реформи перти на-гора.
 Вони брехали, що ринкова —
 Це економіка «на ять»!..
 І нас, мов язиком корова,
 Злизала мільонів п'ять.
 Реформували керівництво —
 Став їхнім рупором гарант,
 Металобрухтом — виробництво
 І «підприємцем» — спекулянт.
 Вони кричали про закони,
 Шось белькотіли про режим;
 А золота накрали — тонни! —
 Не в Київ, а в Єрусалим!
 Якого ще на вуха «ізму»
 Вчепити мусить нам шпана —
 Лібералізму? Екстремізму?
 Мондіалізму? Глобалізму?
 Яку голодоморну клізму?
 Щоб стало ясно —
 Це — ВІЙНА!

ГУКНЕМО МАХНА!

Кротам та черв'якам не треба неба.
 Їм краще те, що в ямі згнило.
 Культури теж населенню
 не треба —
 У нього є реклама на бухло.
 Як і торік, так має бути на рік —
 Не Івасюк гукне мистецьку рать.
 На Новий рік
 утне блатняцький Гарік
 Потрясний хіт
 про «номер сорок п'ять».
 А як талант прорветься
 громадянський
 В сатирика, актора, співака,
 Його мершій
 просунутий Роднянський
 До якості Сердючки опуска.
 Нема ні Солов'яненка, ні Гмирі,
 Бо супостат дорвався до керма...
 Є чад попси та рок-енд-рольні гіри.
 Табачник є — Тютюнника нема.
 А хохмачам — ані тюрми, ні страху.
 Хихика тупо наша простота...
 А що Вітчизна кинута на плаху —
 На те хохмач уваги не зверта.
 Смішний майдан
 щось прокричав про нари
 І, хрестячись на їхній Іордан,
 Примножив Коломойському
 доляри,
 Бо в'язнем став не Кучма,
 а Богдан*.
 Якого ще чекаєм аргумента?
 Чи створять нам нового пахана,
 Чи знову нам отруять Президента?
 Чи нам гукнути батечка Махна?
 * * *

То нищимо хрести,
 То знову возвидгаєм.
 О, Господи, прости,
 А що ми з того маєм?
 А маєм те, що кожен раз
 Месії обдирають нас.

ЕПІТАФІЯ

Що зумів — зрозумів,
 бо побачив:
 Все, що буде і є — вже було.
 Вибачайте, кому не віддячив.
 За добро. Особливо за зло.

* Пам'ятник Великому Гетьману України Богдану Хмельницькому в Києві окупти залізним парканом так, що немає змоги покласти букет квітів до підніжжя.

(Продовження. Поч. у №33)

Повернувся він від командира тільки надвечір. Був похмурий, сердитий, весь час палив цигарки. У розмові з матросами тільки й чути було: «Баті потрібний тямущий «язик». І вони почали готуватися до чергової вилазки у тил ворога. «Юнгу» Шуригін не помічав. Та й усі, мов забувши про свого санінструктора, навіть як звати не запитали.

Але Зіна чекала. Ось-ось Шуригін скаже: «Ну, юнго, готуйся!» У розвідку їй дуже хотілося, хоч і страшнувало було. Як тільки посутеніло і розвідники пішли до переднього окопу, що оточував висоту, Зіна схопила санітарну сумку, закинула на плече карабін і, закріпивши на реміні фінку, подарунок Миколки, покvapилася слідом за моряками. Молоденький солдат, який стояв в охороні і вже бачив санінструктора, намагався її зупинити.

— Ти що, операцію завалити хочеш? — обурилася Зіна. — А коли поранять когось? У них же жодного бинтика немає! Усе наказано мені носити, зрозуміло?

Солдат розуміє махнув рукою і сам підсадив дівчинку на бруствер.

— Он туди, до дубків вони пішли, — вказав він на звивисту стежку, що петляла між дубняком. — Тут ще матрос Кішка ходив, тож бажаю удачі!

Зіна ступила на припорошену снігом стежку, пильно вдвляючись у сліди розвідників. Йшла обережно, ставала спочатку на носок, потім на п'яту, зовсім як матрос Кішка чи, скажімо, Чингачук, знаменитий слідопит в її улюбленій повісті «Останній з могікан».

Біля розлогої сосни Зіна наступила на суху гілку, і та голосно тріснула. «А щоб тобі!», — подумки прошепотіла дівчинка і враз відчула, що хтось дихає їй у потилицю. Зіна різко обернулася і... чиясь рука чіпко схопила комір її шинелі, а друга притисла палець до губів. Перед нею стояв старшина Шуригін.

— Тихо, юнго, тихо! — пошепки попередив він санінструктора.

— Угу, — відповіла вона, притискуючись до стовбура сосни.

— Не знав, що ти такий вічайдушний, ціную за хоробрість, але за самовільний вихід три наряди відпрацюєш на кухні.

— Єсть три наряди!

— Ось так. А зараз іди слідом, і щоб навіть пугач не почув тебе.

Яка ж вона все-таки щаслива! Не відправив старшина її назад. Беззвучними, примарними тінями рухалися розвідники по ламкому насту, дрібнолісія приховувало їх. Ланцюжок замикала Зіна. У шароварах, чоботях, у непомірній широкій шинелі, хлястик якої стирчав дугою над ремінем, у шапці-кубанці, під якою сховалась її коротка стрижка, Зіна справді була схожа на хлопчину. Крокуючи слідом за моряками, вона однією рукою при держувала карабін, другою — фінський ніж, щоб не стукав по санітарній сумці. З фінкою вона ніколи не розлучалася.

...На дні окопу перемовлялися четверо гітлерівців.

Перезирнувшись з моряками, старшина підняв руку, хотів дати якийсь наказ, але з окопу виглянув фельдфебель і за валіком бруствера побачив моряків. Фашист роззявив рота і щось промимрив, але відразу ж потягнувся до автомата. Стрімко стрибнув на нього Шуригін, звалив на землю і, наступивши коліном на шию гітлерівця, всунув у рот кляп, швидко зв'язав викручені назад руки. Старшина не оглядався, знав напевне — з рештою упоруються матроси.

Несподівано з ніші виповз ще один фашист. Пригнувшись, він намірився бігти в сусідній окоп, але Зіна блискавично приставила до його голови дуло карабіна, і фашист позадував, наближаючись до старшини. З усієї сили Шуригін опустив кулак на голову німця, і той, змахнувши руками, упав на дно окопу.

— Молодець, юнго! — тільки й встиг сказати старшина, виштовхуючи фельдфебеля з траншеї. Метрів сто відійшли розвідники від ворожих окопів, як сполошилися гітлерівці. У повітря злетіли ракети, тріскаче затягвали кулемети, довкола зависли кулі. З фа-

шистських окопів вискочили автоматники і кинулися в погоню за моряками. Розвідники відкрили вогонь у відповідь.

— Веди, юнго, полоненого до наших, а ми прикриємо тебе, — сказав Шуригін, ховаючись за сосну.

— Ану, марш вперед! Шнель! Шнель!* — скомандувала Зіна, штовхаючи фельдфебеля кулаком у спину.

Спочатку гітлерівець йшов швидко, потім уповільнив крок, зловідкувано озирнувшись на конвоїр-хлопчину. Непомітно для Зіни він виштовхнув з рота кляп і тепер поступово звільняв зв'язані руки...

— Кому сказано, шнель! — гримнула Зіна, закріпивши попереду свої окопи. І тут фашист різко обернувся, вибив ногою з рук Зіни карабін і повалив її на землю. Заклякими руками здавив їй горло.

Іван МЕЛЬНИКОВ

ВІРНІСТЬ КЛЯТВІ

(З КНИГИ «ІМ НЕ ВРУЧАЛИ ПОВІСТОК...»)

Дівчинка близько бачила його очі, вирячкуваті, нестямні, й брезкле в щетині обличчя, спотворене люттяю і страхом. Зінина рука метнулася до живота фашиста, блиснуло лезо фінки.

— Майн гот!*** — заволав фельдфебель, розслабив руки на горлі дівчинки і, скоцюрбившись, звалився у струмок.

Відкинувши убік ніж і піднявши карабін, Зіна скочила на ноги, цілячись у гітлерівця, але той лежав нерухомо. А до Зіни уже бігли наші бійці. Дізнавшись, що сталося, вони втягнули гладкого гітлерівця в окоп, сподіваючись, що полонений живий, але він був мертвий.

Зіна сіла на дно траншеї, опустила голову на коліна і гірко заплакала від шойно пережитого страху, від нестерпного болю в горлі і од почуття провини за втраченого «язика».

— Ой, мамочко, що ж я наробила?! — вирвалося в неї кризь ридання.

І тут в окоп стрибнув Шуригін. Схилившись над Зіною, він запитав здивовано:

— То ти... ти — дівчишкою?!

— Еге ж, Зіна я, — плачучи відповіла дівчинка. — А він... галстук... за шию, горло здавив. Винувата я, не доставила...

— Пробач нас, Зіно, — старшина погладив її по голові. — Ми ж не знали. Думали, хлопець, бойовий, сильний. А дівчинці таке пережити, — він похитав головою і витер хустинкою її слези. — Ну гаразд, досить плакати. Братусем тебе визнали, братусем і залишишся. А «язика» завтра іншого притягнемо. Не бідайся, братусю Зіно, не картай себе. Одним гадом на світі стало менше — і чудово. Запиши його на свій бойовий рахунок. І запам'ятай: бойове хрещення ти одержала на стежці легендарного матроса Кішки. Таке ніколи не забудеться...

3. ПЕРЕПРАВА

Сонце поволі спускалося за горизонт. Вода Керченської протоки полум'яніла від його косоного проміння. По широкій водянній поверхні розбігалися іскристими сму-

гами густі брижі. За краєм кримської землі виднілися такі ж червоні спалахи вогню. Там, поблизу Каміша-Буруна, відбувалися жорстокі бої. Десь там, відбиваючи ворожі атаки, стояв на смерть 384-й стрілецький полк, куди Зіна була призначена командиром санітарного взводу.

«Командир... Ну який з мене командир? — думала Зіна, обмацуючи червоні емалеві кубики, вручені їй військомом міста Туапсе. — Хто ж мене слухатиметься, таку малявку? Ні, командир з мене не вийде. Ось причалимо до пірса, віддам ці кубики й попрошусь у Севастополь...» — вирішила дівчинка, вдвляючись у керченський берег.

Скільки разів у госпіталі вона згадувала рідне місто, маму, з якою не встигла попрощатися перед відправленням на фронт, товариша Миколку — він усе-таки утік з дому і став сином полку морської піхоти. Та про що б не думала Зіна, пам'ять весь час повертала її у той останній

бачила його й не чула. Вона дивилася тільки на фашиста, стежачи за його рухами. І раптом нею оволоділа така ненависть до цього окупанта, який щільється в неї, хоче убити тут, на її землі, що, не тямлячи себе, вона штовхнула його з такою силою, що фашист поточився назад, хитнувся, мало не випустивши з рук автомат. Але встояв, випрямився і натиснув на спусковий гачок...

Уже в госпіталі Зіна дізналася, що старшина Шуригін сам-один довго бився з фашистами, удержуючи окоп, поки не підійшли наші санітари і не забрали її та пораненого матроса в медсанбат...

Довго тягнулися дні в госпіталі, але моряки не забували свого санінструктора. Часто одержувала вона від них фронтві трикутнички. Усі сподівались на її повернення. Та після того, як вона одужала, її направили в Керч, у 384-й стрілецький полк.

Була уже ніч, коли дівчинка при-

була до місця призначення.

— Ну що ж, приймай взвод, товаришу военфельдшер, — стомленим голосом сказав лікар полку, повертаючи Зіні документи, які уважно прочитав.

— Я... Я ж ніколи не була командиром. Я навіть не знаю, як треба команду подавати.

— Командувати тобі, можливо, не доведеться, — підвів на неї червоні від безсоння очі лікар. — У твоєму взводі, дочко, лишився всього один санінструктор — Ісак Поліщук. З ним і будеш виносити поранених. Поповнення не чекайте, зараз надто складна обстановка, — і він гірко усміхнувся.

...Скільки їй відтак випало безсонних ночей, Зіна уже й не пам'ятала. Лікар мав слушність — командувати не довелось, усе робила сама. Сама на передовій, під обстрілом, накладала шини і джгути, сама бинтувала поранених і волокла їх до пункту збору. У списку, який ретельно він Ісак Поліщук, було записано вісімдесят п'ять поранених, вивезених з поля бою военфельдшером Зіною Подольською.

Вісімдесят шостий був останнім на керченській землі. А втім, це була не земля, а край кам'янистого берега, розжарений пекучим сонцем, без жодного деревця і краплі прісної води. Тут, на цій вузесенькій смужці берега, біля самої переправи через Керченську протоку, все змішалось в суцільну вируючу масу: і машини з потрощеними бортами, і запряжки коней, які, невідомо куди й навіщо, тягнули залишки возів, і стомлені солдати у припалих пілом плямистих гімнастерках і з незмінними скатками за спиною. З-під пілоток виднілися бинти з плямами закипелої крові. Багато мовчазних поранених лежали на носилках, очікуючи чергу на посадку. Старенький суденця, порипуючи бортами, тіснилися біля бетонних паль зруйнованого рибальського причалу, приймаючи на палуби поранених.

А за два кілометри від берега точився жорстокий бій, 384-й стрілецький полк, стримуючи переважуючі сили ворога, забезпечував переправу.

Зачекавши, поки закінчиться мінометний обстріл, Зіна сповзла у кам'яний окопчик за пораненим кулеметником, але він був уже мертвий. Як на зло, сусідній кулемет також замовк. Німці одразу ж пішли в атаку на лівий фланг оборони полку, намагаючись прорватися до переправи.

— Ні, не проїдете! Не проїдете, гади! — несамовито закричала Зіна, притискуючи приклад ручного кулемета до щок. І кулемет ожив, забився в її руках, несучи смерть фашистам. Вони залягли і, відстрілюючись, поповзли назад.

В окопчик до Зіни скочив сивий майор, який прибув уранці зі штабу дивізії, щоб замінити вбитого комісара.

— Молодець, дочко! — сказав він, забираючи у неї кулемет.

Дівчинка помітила, що ліва рука майора повисла, тоненька цівка крові повільно стікала по зап'яст-

ку, фарбуючи в червоний колір срібні піхви шаблі.

— Ви поранені? Зараз перев'яжу. — Перев'язати можна, — погодився майор, сідаючи на купку кулеметних дисків. — Звати тебе як?

— Зіна.

— А я — Юрій Петрович. Вважай, познайомилися.

Розрізавши рукав, Зіна побачила, що куля пройшла крізь м'якуш, але пошкодила нерв, бо пальці лівої руки не ворухилися.

— Вам обов'язково треба у госпіталь, — сказала дівчинка, накладаючи пов'язку.

— І зовсім не обов'язково, — полотною від болю, заперечив майор. — Я завжди ворога рубав правою рукою, а ліва конем правила. Та й при моїй теперішній посаді важливіша голова, а не рука. Головне — утримати нам цей рубіж і забезпечити переправу військ. Зрозуміла, кирпата?

— Угу, — відповіла Зіна, роздвляючись орден Червоного Прапора на грудях майора.

— Ось так, а зараз принеси-но з сусіднього окопчика другий кулемет, він нам знадобиться.

...Чергова, п'ята за день атака була відбита. Кілька разів дівчинка брала за кулемет, поливаючи вогнем ворога. Майор стріляв однією рукою. Диски мін'яв з допомогою Зіни.

— А ви, Юрію Петровичу, орден Червоного Прапора уже тут одержали? — поцікавилася Зіна у хвилину затишшя.

— Ні, дочко, орден ще за громадянську. Саме тут, під Керчо, за службу я цей орден. І шаблю від самого Фрунзе одержав. Тут і напис на ній є. Ось уже місяць, як я без коня, а з шаблею ніяк не можу розлучитися...

Розпочалася чергова атака. Гітлерівці йшли в увесь зріст, притискуючи до животів автомати. Зіна бачила їх перекошені люття обличчя, чула хрипкі, п'яні голоси: «Рус, здавайся!», «Рус, хенде хох!»

— Давай, дочко, починай! — спокійно скомандував майор і натис на спусковий гачок.

Два кулемети запрацювали одночасно. Гітлерівці залягли, стріляючи з автоматів. Вони помітили, що ряди захисників переправи поріділи. Про це знав майор, відчувала це і Зіна, час від часу зиркаючи на майже порожні окопи лінії оборони. Майор уважно глянув на дівчинку, на її тонкі ніжні пальці, пожовклі від йоду. «Мабуть, недавно сиділа за партою, писала диктанти, і ці пальці були в чорнилі... А тут... доводиться з кулемета».

Майор розстібнув пальову сумку, витягнув блокнот і почав щось швидко писати. Вклавши аркуш у конверт, простягнув його Зіні.

— Віднеси це, дочко, командирі полку і йди на переправу, на той берег.

— Я... Я не можу... не маю права залишити вас, пораненого.

— Товаришу військовий фельдшер, виконуйте наказ!

— Єсть... єсть, товаришу майор! — Зінин голос тремтів, вона кусала губи, щоб не розплакатися. — Я віднесу ваше донесення і повернуся, ось побачите, — вигукнула вона на ходу і, вискочивши з окопу, помчала до штабу полку.

Гітлерівці розпочали мінометний обстріл лінії оборони. Зіна переповзла з однієї траншеї в другу, а потім пригинцем побігла до КП. Серце шалено калатало, а в голові билася думка: «У нього залишився один диск, всього один...» Віддавши пакет, вона навіть не запитала дозволу йти, вискочила з землянки і, не пригинаючись, напростець помчала до окопу, де залишила майора. Ще здалеку почула голоси солдат:

— Комісара убило!

Майор напівлежав з відкинутою назад головою на дні окопу, опершись на ліву руку. Правою стискав ефес шаблі, напівживий з піхв. «Без потреби не виймай, без слави не вкладай. М. Фрунзе», — машинально прочитала Зіна напис на шаблі. Миттю опустилася на коліна, приклала вухо до грудей майора і почула слабе биття серця. «Він живий, живий!» — вигукнула вона, квапливо розстеляючи плащпалатку.

(Продовження в наступному номері)

* Швидше!

** Мій боже!

24 серпня 2012 року у Дитячому парку м. Сімферополя об 11.00 відбудеться урочистий захід «Україна дитячих мрій», присвячений Дню Незалежності України. СВАТКУЙМО РАЗОМ!

Доброго дня, «Джерельце»! Іноді дивлюся в небо і думаю: а що було б якби я народилась не в Україні? Тоді не могла б з гордістю носити Богом дане мені друге ім'я – «Українка», не знала б, яке воно – блакитне небо, які вони – ніжні квіти: волошки, мальви, чорнобривці... Ні, я не кажу, що цього немає в інших народів, та у нас воно все особливе – особливе повітря, особливі люди – гостинні, щирі. Я така горда, що я донька України, а вона моя друга мати. Я люблю тебе, Україно, моя світла, прекрасна земле!!! Я – українка – і я цим пишаюсь. Я люблю свою країну й людей, які мене оточують.

БО ТИ В УКРАЇНІ ЖИВЕШ!

Звертаюсь до вас, українці,
І слово хай в душу впаде.
У місті, в квартирі, в хатинці —
В серцях нехай відгук знайде.
Бо слово моє про країну,
Яка дорога повсякчас.
Про рідну мою Батьківщину,
Яка об'єднала всіх нас.
Без неї ми жити не зможемо —
Як добре би нам не жилося.

Давайте ж усі допоможемо,
Щоб все у житті в нас збулось.
Не треба шукати нам долі
В далеких заморських краях.
Працюймо — у шахті чи в полі,
До щастя проторюймо шлях.
І успіх на тебе чекає,
Ти будеш щасливим, авжеж!
Бо неньку-Вітчизну ти маєш,
Бо ти в Україні живеш!

З повагою, твоя постійна читачка —
Тетяна ОСТАПЧУК,
учениця Азовського НВК
Джанкойського району

НА КАНІКУЛИ — В СЕЛО!

Кожного разу ми з брати-ком із нетерпінням чекаємо закінчення навчального року. Адже це означає, що скоро настане літо! Але не думайте, що ми поспішаємо на море. Ні! Ми їдемо в село, на Херсонщину, до бабусі й дідуса, бо так довго з ними не бачилися і дуже скучили. Знаємо, що і вони нас чекають.

Щоб дістатися до бабусі й дідуса, ми долаємо немалу відстань, проїжджаємо такі кримські міста: Первомайськ, Красноперекіпськ, Арм'янськ, а Чаплинка — це вже Херсонщина.

Ось ми нарешті приїхали в село Григорівку! Бабуся і дідусь виходять до воріт, зустрічають нас, пригортають, кажуть, що ми виростили. А я помічаю, що у бабусі й дідуса ще більше посивіло волосся, з'явилися нові зморшечки, але вони завжди усміхнені, тому такі красиві й молоді.

Потім дивлюся на садок, подвір'я, хату. У бабусі в садочку завжди цвіте багато різноманітних квітів: мальви, майори, троянди, кручені паничі, чорнобривці та ін.

Яка краса! Не втрималася — підійшла понюхала — пахнуть.

Дивлюся в інший бік — там малина — вже поспіла. Підбігла, щипнула ягідку, покуштувала — солодка, запашна!

А подвір'я — велике, просторе, ніяких зайвих предметів, бо тут господарює дідусь. Він знає, що коли ми приїдемо, то тут буде стадіон для футболу й волейболу. Потім ми ставимо сумки в хату і біжимо на город. Тут бабуся про-водиться нам екскурсію показує, що вони з дідом насадили, насіяли, що виростило й вже дозріло!

Перша грядка — найсмачніша, бо тут росте полуниця. На городі їй достатньо сонця і вона швидко поспіває, якраз до нашого приїзду. Наступна — картопля — найголовніша! Бабуся викопала один кущ і показала нам, що вже є молоденька картопелька! Сказала, що вже наварила. Ми дуже зраділи. Далі були огірочки. Потім помідори, баклажани, капуста, буряки, морква, квасоля, цибуля, часник — всього не перелічиш. А на межі я побачила кукурудзу! Бери й вари. Не потрібно

бігти на базар і дорого купувати, як у місті!

Після городу ми пішли дивитися на живність: курей, гусей, качок, індиків. Тут на нас чекав сюрприз. Бабуся з дідусем купили нам кролів, щоб привчати нас про когось турбуватися. Вони нам дуже сподобались!

А тепер, коли ми все господарство оглянули, — до столу! Бабуся нас завжди приймає як найдорожчих гостей. Готує наші улюблені страви. Вона вже знає, що ми любимо, але завжди звечора, немов у ресторані, приймає у нас замовлення на сніданок, обід, вечерю. Але український червоний борщ має бути завжди, бо це дідова улюблена страва, та й хто його не любить.

Цілих два тижні наше життя було як у казці! Ми спали — скільки хотіли, відпочивали, гралася, їли варенички з полуницею, вишнями, пиріжки з картоплею, сиром. Нам було дуже весело, бо нас було троє: я, мій братик і ще двоюрідний брат Сергій, який приїхав аж з Київської області.

Та одного ранку розбудила нас

бабуся і сказала: «Сьогодні будемо копати картоплю. Потрібна ваша допомога». Ми швиденько поспідали і пішли на город. Дідусь з бабусею копали, а ми збирали. Рання картопля вродила гарна. Нам хотілося збирати тільки велику. Але бабуся пояснила, що потрібно збирати всю. Велику — на зберігання, середню — на насіння, надрізану — на їжу, а дрібненьку — курям на корм. Ми старалися працювати як дорослі. В той день добряче стомилися.

Наступного дня потрібно було саджати пізню картоплю на другий врожай, яку копають у вересні. Бабуся набирала картоплю з паростками в невеличкі від-

ра, а Сергій носив їх нам на город. Дідусь причепив до плужка вантаж і сам нагортав розорки (як трактором — та це й не дивно, бо він у нас тракторист зі стажем). А я з Вітьою клала картоплю в ці розорки. Потім дід всю картоплю загорнув земелькою. Гуртом швидко впоралися.

Після такої важкої праці ми знову відпочивали: ходили на свято Івана Купала, їздили на велосипедах в сільську бібліотеку по літературу, яку задали нам вчителі на літо. А одного разу я навіть їздила з братами на ставок рибалити.

Пізніше ми врятували від дощу цибулю. Ще трохи згодом вибрали квасолю, самі налузали в банки, щоб взяти з собою в місто. Коли у бабусі з'являвся вільний час, то я з нею вишивала. Цього літа я навчилася вишивати гладдю.

Найбільшим святом для нас був той день, коли до нашої прабабусі приїжджав хтось із її дітей у гості (а їх у неї аж семеро!), тоді збиралася вся родина за великим столом, і малі, й дорослі — всі радісно спілкувалися та співали українські пісні.

Цього літа я відчула на собі, як важко працюють мої бабуся та дідусь, зрозуміла, що їм завжди треба допомагати, берегти їх. Тому і наступного літа ми знову поїдемо до них в таке рідне для нас село — Григорівку!

Таня СОВИК,
учениця 8-А класу НВК
«Українська школа-гімназія»
м. Сімферополь

«Джерельця», надсилайте і ваші літні фоторепортажі. Пам'ятайте: головний приз — велосипед!

СОНЕТИ ПРО СЕРЦЕ, ВІДПУЩЕНЕ В ПОЛІТ

Як теплий рясний дощ, після якого ростуть гриби, квітнуть дерева і рослини, складається з окремих краплинок води, так і мистецька палітра Віри Роїк, Героя України, заслуженого майстра народної творчості України, збрала цілий букет думок, суджень, аналітичних оцінок мистецтвознавців, музейних працівників, народних майстрів на науково-практичній конференції «Творчість В. С. Роїк у контексті розвитку декоративно-прикладного мистецтва України», яка відбулася в квітні 2006 року в голубому залі Центрального музею Тавриди з нагоди її 95-річчя.

Враховуючи феномен відомої в державі кримської вишивальниці як жінки, в житті якої, немов у дзеркалі, відображено протиріччя людського буття в XX столітті з суворими випробуваннями і міцним характером, що загартував її, допоміг освоїти особливості різних регіональних технік української вишивки, створити на кримській землі свою творчу лабораторію і школу майстрів, організатори вирішили видати доповіді учасників конференції окремим збірником. З різних причин раніше цього не вдалося здійснити і лише в нинішньому році при фінансовій підтримці Сімферопольського ТЗОВ «Кримтепліца» та його генерального директора Олександра Васильєва збірник вийшов тиражем п'ятсот примірників із знаковим символом творчості Віри Роїк — півником червоного кольору на обкладинці.

Першими з його матеріалами ознайомилися в Лубнах Полтавської області, де народилася майстриня, та Полтаві, потім — у кримських містах Джанкою, Бахчисарай і Советське на відкритті експозиції вишивок «Віра Роїк та її учні». На презентації збірника в Центральної міській бібліотеці ім. О. Пушкіна в

Сімферополі, проведеної спільно з Всеукраїнським інформаційно-культурним центром за програмою «Бібліотека — за міжкультурний діалог», її директор Тетяна Сегодіна відзначила:

— Незважаючи на те, що життя Віри Роїк обірвалося, її творчість у мистецтві народної вишивки продовжує цікавити людей і залишається частиною культурного життя Криму.

В її таланті, як у дзеркалі, відобразилася епоха, душа і віра людей в свою зірку.

Найбільше вишивати хотілось щастя, Але частіше вишивався біль.

У збірнику більш як на 110-и сторінках з фотоілюстраціями вміщено статті про Віру Роїк як художницю, митця, педагога, в яких аналізуються риси її творчої особистості, виховне та естетичне значення виробів і розробок, виставкова діяльність. Розмова на конференції вийшла за рамки обговорення творчого почерку однієї майстрині, в декоративних виробках якої вишивка і країна набули нового, сучасного звучання. Виступаючи в своїх доповідях здійснили екскурсію в глибину віків, дослідили золоте гапу-

вання Київської Русі, роль вишивки в побуті слов'ян, особливості народних орнаментів у Болгарії та переселенців-болгар Криму. Багатий матеріал для творчості вишивальниць зібраний у колекції українських сорочок Кримського етнографічного музею. Завершується виклад доповідей розділом про створення Музею української вишивки ім. Віри Роїк у Сімферополі, який органічно пов'язаний з темою конференції.

Якщо в збірнику написано колективний словесний портрет вишивальниці, виробу та орнаменти якої стали надбанням творчої спадщини України, то в другій презентаційній і бібліотечній книжці «Я, Віра...» передано особистісне сприйняття творчості Віри Роїк у сонетах Сергія Сурмача. Він, як і героїня його поезій, — із Лубен, історик за фахом. Працював науковим співробітником Лубенського краєзнавчого музею у той час, коли Віра Роїк перший раз приїхала в рідне місто з експозицією своїх виробів. Брав участь в організації цієї та наступних її виставок. Згодом переїхав з сім'єю на постійне проживання в Красногвардійський район Криму, і з того часу Віра Сергіївна була очевидцем його творчого становлення як поета.

Коли в жовтні 2010 року Віра Роїк пішла з життя, через місяць після похорону в Лубенській районній газеті «Лубенщина» був опублікований присвячений їй вінок сонетів Сергія Сурмача «Я, Віра...» Чотирнадцять із них написані авто-

ром від імені Віри Сергіївни, яка згадає все своє життя, осмислює його події, здійснені плани, мрії і залишає світові та людям як творчий заповіт «свої скарби, калін корали, золото верби і віру у святу мою Вітчизну». А завершальний п'ятнадцятий сонет складається з перших рядків кожного з попередніх чотирнадцяти віршів, як підсумок життя і творчості.

Ця сповідальна манера сонетів С. Сурмача супроводжується такою ж сповіддю майстрині з галерею її вишитих панно «Свято врожаю», «Тисяча років Лубнам», «Світанок» та інших, рушників і килимків. Здійснити літературно-художній макет упоряднику видання Вадиму Михайловичу Роїку, сину Віри Сергіївни, допоміг, за його словами, письменник з Севастополя Валерій Гаєвський, а фінансову підтримку надав Володимир Різник, санітарний лікар з міста Мелітополь Запорізької області.

— Мою маму, як і Віру Роїк, звать Віра. І займалася вона також народним ремеслом, тільки працювала не з нитками, а з шкірою, — сказав В. Гаєвський. — Вінок сонетів Сергія Івановича Сурмача, витончений і лаконічний — це літературний пам'ятник Вірі Сергіївни. Вона сама його написала своїм життям і художньою творчістю.

Її виробу в день презентації книг демонструвалися на персональній виставці «Український рушничок» разом з колекцією сувенірних наперстків. До них гостей бібліотеки адресували матеріали книжково-

ілюстративної виставки «Нехай за мене скажуть рушники». А в слайд-шоу «Я, Віра...» звучали пісні, присвячені майстрині кримським композитором В'ячеславом Бобровим у виконанні співака Федора Марченка, рядки сонетів декламували працівники бібліотеки і присутні в залі шанувальники її таланту.

Віра Роїк як легенда ввійшла в історію України і Криму, де відчула щастя творчості, здобула високі звання, нагороди. Поряд експонуються виробу, вишиті її руками, і книги, присвячені їй, що написані в період найвищих професійних досягнень і вже без неї. Об'єднує їх одне: майстерність, що творить красу. Такі матеріально-духовні цінності залишаються з людьми назавжди.

Валентина НАСТИНА
Фото О. Носаненка

ЗАПРОШУЄМО
ДО БІБЛІОТЕКИ
«КРИМСЬКОЇ
СВІТЛИЦІ»!

«ХТО НЕ ЗНАЄ СВОГО МИНУЛОГО, ТОЙ НЕ ВАРТИЙ МАЙБУТНЬОГО»

Нагадуємо нашим читачам, що в редакції газети «Кримська світлиця» діє бібліотека, в якій є дуже рідкісні, як для Криму, книги, зокрема, про нашу українську минувшину. Сьогодні ми підготували для вас невеличкий огляд таких книг.

Історія України — це у значній мірі історія воєн та історія війська... Зброєю захищалися ми від диких азійських орд, століттями прикривали від них Європу.

Прочитати першу повну історію українського війська від княжої доби, часів запорозьких козаків, січових стрільців можна в ілюстрованій книзі «Історія українського війська», надрукованій у Львові у виданні Івана Тиктора в 1936 році.

У першій частині книги розповідається про військо княжих часів. У другій частині — про запорозьке військо (ці дві частини написав Іван Крип'якевич). У третій частині (над нею працював Богдан Гнатевич) йдеться про збройні сили сучасної доби, зокрема, про часи Українських січових стрільців, часи Центральної Ради, добу Гетьманщини.

Чи знаєте ви, в які часи і за яких умов виникло козацтво, як утворилася Запорозька Січ? Що вам відомо про боротьбу козаків проти панської Польщі, турецьких і татарських завойовників, про визвольну війну українського народу під проводом усавленого гетьмана Богдана Хмельницького?

Прочитавши книгу Володимира Голобуцького «Запорозьке козацтво» (м. Київ, «Вища школа», 1994 р.), ви пройдете героїчними шляха-

ми майже трьохсотрічної історії козацької минувшини аж до останнього вільного подиху Запорозької Січі, трагічно обірваного волею Катерини II. В основі дослідження — цікаві вітчизняні і зарубіжні історичні джерела, що багатогранно розкривають картину життя і побуту, матеріальної і духовної культури запорожців, які давно зажили надійної світової слави.

«Гетьмани України і кошові отамани Запорозької Січі» (Апанович О. М., м. Київ, «Либідь», 1993 р.).

Ця книга розповідає про видатних діячів України XVII — XVIII ст.: полководця, державного діяча, дипломата Петра Сагайдачного, трагічну постать української історії — гетьмана Правобережної України Петра Дорошенка, останнього кошового отамана Запорозької Січі Петра Калнишевського то ін. Дотримуючись історичної істини, авторка висвітлює їхні життя та діяльність, конструктивний внесок в історичний процес не тільки України, а й Європи в цілому.

«Літопис Української Повстанської Армії» — це серійне книжкове видання. У першій книзі розповідається про початки УПА на Волині і Поліссі, подаються документи й матеріали з англійським резюме. Видана ця книга в Торонто у 1989 році.

Прочитавши книгу Юрія Борця «УПА у вирі боротьби», ви познайомитеся з людиною, яка пройшла важкий, але славний життєвий шлях, і присвятила все своє життя найвищій меті кожно-

го українця — служінню рідного народу, боротьбі за Українську державу.

Ще в юнацькі роки в час воєнної хуртовини він разом з десятками тисяч своїх ровесників взяв до рук зброю і почав боротьбу в лавах повстанців проти окупантів України...

Щоб донести до широких верств українського громадянства правду про визвольні змагання ОУН та УПА й віддати належну шану своїм бойовим побратимам, які склали голови в боротьбі за Українську державу, Ю. Борць профінансував створення фільму «Залізна сотня» (2004) про сотню УПА славного командира Михайла Дуди — «Громенка», в лавах якої він боровся з ворогами України (фільм також є в редакції).

У книзі «Вони боролися за волю України» (м. Луцьк, ВАТ «Волинська обласна друкарня», 2009 р.) автор Володимир Дмитрук відтворює захоплюючу і трагічну сторінку історії визвольних змагань за незалежність нашої Батьківщини в 1917–1959

роках на глибокому аналізі історичних подій, на численних архівних документах та спогадах учасників національно-визвольної боротьби українського народу, який вистояв і переміг у двобої з коричневими і червоними окупантами, що з різних боків навалювалися на Україну.

Видання цієї книги здійснене з нагоди відзначення 100-річчя від дня народження Провідника ОУН Степана Бандери та 65-ї річниці створення Української Повстанської Армії.

Підготувала
Любов СОВИК
(Продовження бібліотечної рубрики — в наступних номерах «Світлиці»)

Михаїл
ЛУКІНЮК

КРАТКИЙ ЭКСКУРС В КРЫМСКО-РОССИЙСКО-УКРАИНСКУЮ ИСТОРИЮ С ОТДЕЛЬНЫМИ ФРАГМЕНТАМИ ИЗ ДИСКУССИЙ АВТОРА В ИНТЕРНЕТЕ

(Продовження. Поч. у №31-33)

В своїй новій книжці, являючись логічним продовженням вищезазначеної монографії, я окремо досліджував питання волюнтаризму, фальсифікації демографічної статистики (в частині, і Крима) — це нова глава під назвою «МИФ ДЕМОГРАФИЧЕСКИЙ: ЛОЖЬ ТРЕТЬЕГО ВИДА». Ісповізані там документи показують повну несостоятельность «демографії» Вашого прадеда (я вже акцентував увагу на несостоятельности «окопной» правди вообще). Вот несколько фрагментов из этого исследования.

О знаменитой советской статистике, как и о не менее знаменитой советской разведке ходили легенды. Поговаривали, что, как одна, так и вторая могут все, то есть ни перед чем не останавливаются в своем стремлении выполнить «начерченные партией» задачи. Не буду заострять внимание на весьма специфических методах работы советской разведки — подвиги красных рыцарей плаща и кинжала всем известны, а вот относительно советской статистики бытовала (во всяком случае в постсталинские времена) такая язвительная прибаутка: *ложь бывает трех видов — просто ложь, полнейшая ложь и... статистика* (отсюда такое название мифа — он целиком базируется на документальных статистических данных). Впрочем, убежден, что этот сравнительный ряд был образован не так для ранжирования первой, то есть тривиальной лжи, как для более наглядного иллюстрирования характерных черт именно последней, то есть статистики.

Обычно эта верноподданная импер-служница власти (а более всего — ее большевистская модификация) действовала по принципу «а сколько нужно?» этой самой власти? Это приводило к тому, что подготовленные «статистические» данные или позволяли власти подтвердить (отрицать) все, что угодно, или, подготовленные разными статистическими органами они настолько противоречили друг другу, что выявить по ним действительное состояние исследуемого события или факта было практически невозможно. Скажем, данные относительно количества населения в РСФСР в 1933 году, рассчитанные Центральным управлением народнохозяйственного учета Госплана СССР и Республиканским управлением РСФСР (Осокина, 1991), отличаются, и немало — особенно в отношении сельского населения. Так, в Московской области «центральные» статистики не досчитались свыше 288 тыс. крестьян, а в большинстве регионов, напротив, превысили данные «республиканцев», в частности в Средне-Волжском крае почти на 500 тыс., в Центрально-Черноземной области почти на 560 тыс., в Уральской области на 570 тыс., в Восточной Сибири почти на 590 тыс., а в Нижне-Волжском крае — больше чем на 1 млн. (всего только по селам РСФСР расхождение упомянутых статистических данных превысило 4,1 млн. человек — это напоминает сознательное искажение цифр карт советских городов, чтобы запутать потенциалного «супостата»).

Еще одним заданием государственной важности для советской статистики было — ко-

нечно, по желанию того, кто платил, то есть опять же власти — надежное (*ведь — «по официальным данным»!*) укрупнение нежелательных для последней явлений, которые имели место в экономической, социальной и других сферах советского общества. Так, например, относительно голодомора 1932-1933 гг., отмечают исследователи, «официальная [советская] статистика не только скрывала эти данные, но и вообще старалась избежать слов «голод». Поэтому наибольшая трагедия XX ст. официальная советская статистика с легкостью была названа простым «недоучетом смертей» (там же). А сам «недоучет» погибших в результате искусственных голодоморов 1921, 1932-33, 1946-47 гг. в Украине превысил 10 млн. крестьян (Варинчук, 2003).

Поэтому, когда в 1920-21 гг. возникла экстренная необходимость в очередной раз «присоединить» строптивый Крым к России, Москва опять использовала безотказную «статистику» — для «уаконивания» (хотя бы для отвода глаз) этого, сугубо екатеринского, «акта». А впоследствии «статистические» данные стали почвой для утверждения, что Крым — это якобы «исконнорусская земля» (на этом остановимся ниже).

Так, по результатам переписи в 1897 г., «только украинцев в Таврической губернии было 42,2 %¹»; а если сюда еще прибавить «13 % крымских татар, 3,8 — евреев, 2,8 — болгар, 5,4 — немцев», а также «представителей других народов», то становится понятным, что вести речь о большинстве русских в регионе в начале 20-х годов XX ст. нет никаких оснований. Да и в самом Крыму они едва дотягивали трети. А потому прибегнуть к референдуму — даже иллюзорному — относительно «самоопределения» Крима, который входил в состав упомянутой губернии, с целью дальнейшего «законного» присоединения полуострова к России большевикам не было никакого смысла — результат трудно было предугадать. Поэтому вводятся такой странный показатель, как «количество русских и украинцев» (впрочем, до этого додумались еще царские чиновники, но большевики для пушей важности прибавили сюда еще и белорусов, хотя на то время последних «в Крыму проживало менее одного процента»). Оформленные под таким углом зрения результаты переписи 1921 года засвидетельствовали в Крыму «такой состав населения: русских и украинцев — 51,5 % (другие данные указывают эту же цифру, но уже относительно русских, украинцев и белорусов. — М. Л.), татар — 25,9 %, евреев — 6,86, немцев — 5,88, греков — 3,31, болгар — 1,57... других народностей — 3,31».

Но настоящими виртуозами демографического крючкотворства показали себя современные московские историки — в подготовленной и изданной академическим московским Институтом истории СССР монографией по истории полуострова (Крым..., 1988. — с. 49, 67) они вообще отказали украинцам в крымской «прописке». Вот как выглядит, скажем, «национальный состав населения Крима в 1921 г., %» московского «разлива» 1988 года: «русские — 51,5; татары — 25,9; немцы — 5,88; евреи — 6,86; греки — 3,31;

болгары — 1,57; армяне — 1,67; поляки — 0,80; караимы — 0,77; эстонцы — 0,40; чехословаки — 0,20; другие — 1,14». А куда же делись украинцы, которых, в соответствии с приведенными на с. 39 этого же издания данными переписи 1897 г., на полуострове «насчитывалось 11,8 %» (доля «русского населения» в 1897 г. составляла «33,1 %»). Их будто ветром сдуло!..

И это при том, что, как свидетельствует первый выпуск «Статистико-экономического атласа Крима» (Статистико-экономический..., 1922. — с. 7), средний прирост основных национальных групп за период между двумя этими переписями (1897 и 1921 гг.) составил «около 40 %», однако украинцев среди них эти «статистики» удивительным образом не обнаружили. Кстати, как видно даже невооруженным глазом, страницами того «Атласа» тоже уверенно прошлась локтя рука московских редакторов: в нем не только «потеряны» украинцы Крима состоянием на 1921 год путем приписывания упомянутой уже лживой цифры — 51,5 % — одним только русским, но украинцы задним числом были изъяты даже из данных переписи 1897 года. Таким образом, если верить этой «новейшей» большевистской «статистике», и в 1897 году на полуострове не было ни одного украинца, а вот русских уже стало «45,32 %» (там же. — с. 6). Впрочем, механизм образования этого «показателя» тоже является полностью прозрачным: к русским, которых, как уже отмечалось, в 1897 г. насчитывалось 33,1 % всего населения полуострова, фальсификаторы, ничтоже сумняшся, прибавили 11,8 % украинцев и «менее одного процента» белорусов и получили лживую цифру 45,32 %.

Но допустим (чисто гипотетически), что упомянутые историки в 1988 г. на самом деле не знали об этом (результатах переписи 1897 г.) или просто не могли в это поверить (излишне напоминая, что наука не базируется на вере), и потому их несколько не смутило, что такая тьма-тьмуша людей внезапно «исчезла» с полуострова, как будто испарилась — пускай. Однако предположить, что они также не слышали о советских переписях 1926 года или 1939-го, 1959-го (уже велась подготовка переписи 1989 года) — невозможно даже гипотетически. А скажем, по переписи 17 декабря 1926 года (по мнению некоторых исследователей, это была наименее сфальсифицированная из всех советских переписей), в Крыму проживало (Всесоюзная..., 1930, с. 19) 77 405 украинцев, что составляло 10,84 % от общего количества — не с неба же они упали, когда в 1921 году, если верить приведенным в монографии Института истории СССР данным, ими в Крыму еще и не пахло! А по данным переписи 1959 года (Итоги..., 1963, с. 178) украинцы в Крыму насчитывали 267 659 чел. или 22,28 %, и наконец в 1989 году (Национальный..., 1991, с. 82) — 625 919 чел. или 25,75 %. Неужто об этом неизвестно московским исследователям наивысшей квалификации?

Однако даже если все-таки предположить, что в 1897 г. украинцев в Крыму еще не было, то все равно в 1917-ом они уже должны были появиться, поскольку, как отмечают сами авторы монографии (Крым..., 1988, с. 39-40), количество крымского населения с 1897 г. по 1917 г. «выросло... на 46,1 % и составляло 798,8 тыс. человек» — как за счет естественного прироста, так и за счет переселенцев «из центральных и юго-западных областей», то есть и из Украины². Впрочем,

такие «мелочи» лжецов «третьего вида», как видно, отнюдь не смущали...

Но вернемся к «подарку» — покажем, как всё происходило на самом деле.

1. «КРЫМСКИЙ ВОПРОС»

1.1. КАК КРЫМ ПЕРЕДАВАЛИ УКРАИНЕ. Ложь уже то, что якобы «решение было утверждено постановлением Президиума Верховного Совета СССР», т. к. Президиум Верховного Совета СССР не имел полномочий относительно изменения территориального уклада СССР. Кроме того, Президиум Верховного Совета СССР не мог своим решением изменить Конституцию СССР (а соответственно и Конституции РСФСР и УССР), как того требовало решение этого сложного вопроса. Я детально (на основании документов) исследовал и описал многих и этот вопрос в названной выше монографии. В коротком изложении это выглядит так. Руководство тогдашней Крымской области обратилось в Совет Министров РСФСР с просьбой о передаче Крима в состав УССР. Совет Министров РСФСР, который положительно отреагировал на эту просьбу (вот каким было официальное обоснование: «учитывая общность экономики, территориальную близость и тесные хозяйственные и культурные связи между Крымской областью и Украинской ССР»), обратился в Президиум Верховного Совета РСФСР. Президиум Верховного Совета РСФСР 19 февраля 1954 г. «при участии представителей исполкомов Крымского областного и Севастопольского городского (присутствовал его председатель «тов. Сосницкий». — М. Л.) Советов депутатов трудящихся рассмотрел предложение Совета Министров РСФСР о передаче» и обратился (приняв соответствующий Указ) в Президиум Верховного Совета СССР — об этом, в частности, детально рассказывал на страницах союзных центральных газет Председатель Президиума Верховного Совета РСФСР М. Тарасов (В Президиуме..., 1954). Это (вместе с согласием Украины) положительно отреагировать на просьбу РСФСР — тоже в виде соответствующего Указа Президиума Верховного Совета УССР) создало необходимую правовую базу для принятия соответствующего решения Президиумом Верховного Совета СССР. А окончательным решением этого вопроса стал закон, принятый Верховным Советом Союза ССР 26 апреля в 1954 г. Вот его содержание:

«Верховный Совет Союза Советских Социалистических Республик постановляет:

1. Утвердить Указ Президиума Верховного Совета СССР от 19 февраля 1954 года о передаче Крымской области из состава РСФСР в состав Украинской Советской Социалистической Республики.

2. Внести соответствующие изменения в статьи 22 и 23 Конституции СССР».

Принятием законов соответствующие изменения в республиканские Конституции внесли Верховные Советы РСФСР и УССР.

При чем тут «пьяный Хрущев» и какое-то «множество слухов», которые якобы «ходили», а на самом деле их распространяют такие (в лучшем случае, невежды, в худшем — сознательные фальсификаторы истории) журналисты, как В. Иванов? Особенное сожаление вызывает то, что это допускается на страницах такого уважаемого издания, как-ким, хочется верить, всё ещё является «Независимая газета».

(Продовження буде)

¹ А по данным переписи в 1917 г., количество украинцев в общем составе населения Таврической губернии выросло до 47,1 % (Етнос. Нація..., 2000. — с. 132).

² В соответствии с данными переписи в 2001 г. из 2024,0 тыс. населения Автономной Республики Крым украинцы составляли 492,2 тыс. или 24,3 % (подсчитано автором по: Повідомлення Державного комітету статистики України «Про кількість та склад населення України за підсумками Всеукраїнського перепису населення 2001 року» (www.ukrstat.gov.ua.html)).

УКРАЇНСЬКИЙ КАЛЕНДАР

СЕРПЕНЬ 24

День незалежності України
24 серпня 1991 р. Верховна Рада Української РСР проголосила Україну незалежною, демократичною державою і винесла «Акт проголошення незалежності України» на підтвердження всеукраїнським референдумом 1 грудня 1991 року.
Народилися:
1923 р. — Віктор Глушков, піонер комп'ютерної техніки, автор фундаментальних праць у галузі кібернетики, математики і обчислювальної техніки. Лауреат численних премій і нагород. Дійсний член АН СРСР, АН УРСР. Почесний член багатьох іноземних академій. Засновник Інституту кібернетики імені В. М. Глушкова НАН України, який і очолював до 1982 р. Помер в Москві, куди був перевезений для лікування.
1927 р. — Левко Лук'яненко, український політик та громадський

діяч, народний депутат України. Багаторітний в'язень радянських тюрем і таборів. Письменник. Герой України.
1958 р. — Василь Червоний, український політик, народний депутат перших чотирьох скликань, голова Рівненської ОДА 2005—2006. Активіст громади віруючих УПЦ КП. За офіційною версією загинув 4 липня 2009 р. від удару блискавки.
Помер:
1745 р. — Олекса Довбуш, ватажок опришків в Карпатах.
25
День авіації України
Свято встановлено Указом Президента України № 305/93 від 16 серпня 1993 року.
Народилися:
1924 р. — Павло Загребельний, український письменник, український письменник, Герой України, лауреат Державної премії СРСР, Шевченківської премії.
1940 р. — Микола Жулинський,

український політик, академік НАН України.
Померли:
1698 р. — гетьман Петро Дорошенко, загинув у московській неволі.
1963 р. — Іван Багряний, український поет, прозаїк, публіцист, політичний діяч.
1963 р. — Володимир Дорошенко, громадський діяч, бібліограф і літературознавець.
2008 р. — Михайло Сирота, народний депутат України, український політик, Голова Трудової партії України, народний депутат України 2-го, 3-го та 6-го скликань, один з авторів Конституції України.
26
День шахтаря
1757 р. — у Чигирині обрано Гетьманом України Івана Виговського.
Народилися:
1856 р. — Іван Франко, український письменник, поет, вчений, публіцист, перекладач, громадський і політичний діяч.
1941 р. — Богдан Ступка, український актор театру і кіно, лауреат Шевченківської премії, Народний

артист, Герой України.
28
1985 р. — Василь Стус потрапив у карцер табору для політв'язнів.
Народилася:
1575 р. — народилася Єлизавета Гулевичівна, співзасновник Київського братства, монастиря і школи при ньому, яка перетворилася на Києво-Могилянську академію.
29
1561 р. — у пересопницькому монастирі Рідва Пресвятої Богородиці завершено праці над створенням національного символу та присяжної книги українців — Пересопницького евангелія.
Померли:
1937 р. — покінчив життя самогубством Панас Любченко, голова уряду УРСР.
1988 р. — Микола Лукаш, україн-

М. Лукаш

ський перекладач, мовознавець і поліглот. Він вважається одним з найвидатніших українських перекладачів — перекладав художні твори з 14 мов.
30
1903 р. — у Полтаві відкрито пам'ятник Івану Котляревському.
1991 р. — голова Президії Верховної Ради України Леонід Кравчук підписав документи про припинення діяльності, а потім і заборону Комуністичної партії України у серпні 1991 року.
Народилися:
1841 р. — Михайло Драгоманов, видатний український історик і громадський діяч.
1883 р. — Дмитро Донцов, ідеолог українського націоналізму.
Помер:
2006 р. — Олександр Руденко-Десняк, український і російський журналіст, громадський діяч.

«КРИШТАЛЕВА» КРИМСЬКА ПЕРЕМОГА

З 10 по 16 серпня 2012 року в м. Вінниця проходив підсумковий етап Міжнародного дитячого, молодіжного фестивалю аудіовізуальних мистецтв «Кришталеві джерела-2012». Цей відомий на всю країну мистецький конкурс – ровесник Незалежності України. Основним організатором фестивалю впродовж останніх років є Національна рада України з питань телебачення і радіомовлення. Два роки поспіль організаційний комітет «Кришталевих джерел» очолює член Національної ради Оксана Калетник. На її думку, підтримка таких акцій – це не лише обов'язок держави, а й кожного громадянина.

– Я переконана, що завдяки таким фестивалям, таким творчим рухам ми зможемо вирішити головне завдання і телерадіоінформаційної галузі зокрема, і нашого суспільства в цілому, а саме: чим ми будемо завтра наповнювати наш ефір, душу нашої дитини, нашого підростаючого покоління, – сказала вона.

У 2012 році в оргкомітет «Кришталевих джерел» надійшло 812

робіт: кіно – 104, телебачення – 105, радіо – 47, фото – 556. Доробки конкурсантів оцінювало журі, до складу якого входили відомі спеціалісти з кіно, теле- і радіосфери, фотомитці, журналісти, науковці, освітяни. Директор творчо-виробничого об'єднання радіопрограм Київської ДТРК Людмила Опанасенко очолювала журі конкурсу радіоробіт, заслужений артист України Олексій Колесник – кінофільмів, а секретар правління НС ФХУ Ростислав Кондрат – фотознімків. Ноша відповідальності у визначенні цьогорічних переможців телевізійних програм випала на команду високоповажного журі, очолену заступником завідувача кафедри тележурналістики ІЖ КНУ ім. Т. Шевченка Юрієм Єлісєнкомом.

У фінальних заходах фестивалю «Кришталеві джерела» взяли участь 227 учасників майже з усіх областей України та АР Крим. У Вінницю ще ніколи не збиралося одночасно стільки режисерів, фотохудожників, телевізійників та радіоведучих. ДТРК «Крим» на фестивалі представляв журналіст Олександр Польченко із телепрограмою «Рідна хата», в якій було показано телеставу за поемою А. Михайлевського «Платонів хутір» про життя і творчість «короля українського садівництва» Л. П. Симиренка. Саме ця телепрограма і визнана першою в номінації «Краща культурно-мистецька передача». За словами Олександра Польченка – автора програми, спочатку існувала театральна постановка, яку здійснила заслужений працівник культури України, керівник зразкової театральної студії «Світанок» Кримського республіканського центру дитячої та юнацької творчості Алла Петрова. Виставу «Платонів хутір» бачили глядачі Сімферополя, Києва, Львова, Млієва. Тема відродження «симиренкового саду», повернення в Україну імен її героїв має як культурно-мистецьке, так і виховне значення. На ДТРК «Крим» було створено телеверсію вистави «Платонів хутір», яку і було показано учасникам 21 Міжнародного дитячого, молодіжного фестивалю «Кришталеві джерела».

Фестиваль проходив на базі Вінницького аграрного університету і на п'ять днів аудиторія 3505 із звичайного навчального приміщення перетворилася на осередок телевізійної журналістики. Саме тут всі бажаючі разом із журі телеконкурсу могли переглянути роботи учасників фестивалю і найпершими дізнатися про судейський вердикт. Після перегляду кожної роботи

проходило відкрите обговорення, і не всі телепередачі оминула суворая, але конструктивна критика журі. На конкурс надійшли роботи як дитячих телевізійних студій, так і телепрограми обласних державних телерадіокомпаній, що роблять програми для дітей. Під час перегляду журі виділило передачу «Федорівська комунa» (студія юнацьких програм «Контактик» з м. Карлівки Полтавської обл.), «Шкільні новини» (Полтавська ОДТРК «Лтава»), «Весняні корали» (Волинська ОДТРК), а також телепрограму «Рідна хата» ДТРК «Крим». Останню журі виділило як можливого претендента на Гран-прі фестивалю.

За умовами фестивалю члени журі з кожної номінації визначали по одному претенденту на Гран-прі і лише після обговорення в закритому режимі обиралась єдина робота, яка і стала володарем найвищої нагороди фестивалю. Як сказав голова журі телепрограм Юрій Єлісєненко, на Гран-прі претендувала «Рідна хата» ДТРК «Крим» – вистава «Платонів хутір» своєю якісною драматургією, чудовим музичним оформленням і режисурою. А найголовніше те, що юні актори студії «Світанок» продемонстрували професійну акторську гру. Та цього року Гран-прі фестивалю «Кришталеві джерела – 2012» отримав фотогурток «Первоцвіт» з міста Чортківськ за серію фоторобіт «Інше дитинство».

Оргкомітет «Кришталевих джерел» розробив для учасників надзвичайно насичену програму. Зокрема, було проведено ряд майстер-класів і творчих зустрічей за участю відомих особистостей у сфері кіно і телебачення:

народного артиста України Володимира Талашка, добре відомого за фільмом Л. Бикова «В бій ідуть одні старики», а також наших земляків – народного артиста Росії, кінорежисера Радіона Нахпетова (родом з Дніпропетровська), заслуженої артистки Росії Людмили Гладунко (родом з Вінниці), кінорежисера Володимира Фокіна (родом з Харкова). На завершення для учасників фестивалю відбулася презентація художнього фільму «Тойхтопройшовкрізьвогонь» режисера Михайла Ілленка.

Відзвучали фанфари 21 Міжнародного дитячого, молодіжного фестивалю аудіовізуальних

мистецтв «Кришталеві джерела – 2012». У вітанні голови Національної ради України з питань телебачення і радіомовлення Володимира Манжосова до його учасників відзначається важливість проведення подібних мистецьких форумів, які роблять дуже важливу справу для майбутнього всієї держави – виховують нову творчу еліту українського кіно, радіо, телебачення і фотомистецтва.

Олександр ЧОРНИЙ
Сімферополь – Вінниця

На фото: Олександр Польченко з «кришталевою» нагородою; сцени з вистави «Платонів хутір» у виконанні юних акторів театральної студії «Світанок»

ОФОРМИТИ ПЕРЕДПЛАТУ на всеукраїнську загальнополітичну і літературно-художню газету «Кримська світлиця» та інші культурологічні видання ДП «Національне газетно-журнальне видавництво» (газету «Культура і життя», журнали «Українська культура», «Український театр», «Театрально-концертний Київ», «Музика», «Пам'ятки України: історія та культура») можна в будь-якому поштовому відділенні зв'язку України. У країнах далекого зарубіжжя оформити передплату на ці видання можна через сайт www.presa.ua на сторінці «Передплата On-Line». Передплатити та придбати окремі примірники видань в електронній версії можна за адресою – <http://presspoint.ua/>. Така послуга доступна в будь-якій країні світу. **Довідки за тел.: (044) 498-23-64; e-mail: nvu.kultura.porhun@gmail.com**